

DOKUMENT PRZYGOTOWANY
NA ZLECENIE URZĘDU MIASTA TORUNIA

MONITORING RUCHU TURYSTYCZNEGO

TURYSTYCZNY TORUŃ 2014

RAPORT KOŃCOWY

Ośrodek Informacji Turystycznej w Toruniu

Przygotowanie i opracowanie danych

Michał Przewoźny

KONSULTACJE EKSPERCKIE

prof. dr hab. Daniela Szymańska

dr Andrzej Anszperger

Szymon Wiśniewski

Henryk Miłoszewski

Katarzyna Motławska

Agnieszka Radkiewicz

Toruń marzec 2015

Spis treści

1.	Metodologia i charakterystyka badań.....	3
2.	Wielkość ruchu turystycznego w Toruniu w 2014 roku	5
3.	Analiza struktury ruchu turystycznego, opinii turystów o mieście oraz o ofercie turystycznej Torunia w świetle badań ankietowych.....	10
a)	Charakterystyka osób przyjeżdżających do Torunia w 2013 roku	11
	Charakterystyka turystów pod względem demograficznym.....	11
	Charakterystyka turystów pod względem geograficznym	15
	Kierunki przyjazdów turystów zagranicznych	16
	Charakterystyka turystów ze względu na wykorzystany środek transportu	20
	Charakterystyka respondentów ze względu na główny cel podróży	21
	Charakterystyka turystów ze względu na towarzystwo w trakcie podróży	23
	Charakterystyka respondentów ze względu na częstotliwość wizyt w Toruniu	25
	Charakterystyka respondentów ze względu na długość pobytu w Toruniu	26
	Charakterystyka respondentów ze względu na źródło informacji o Toruniu	27
	Charakterystyka respondentów ze względu na wybrany rodzaj zakwaterowania	28
	Charakterystyka respondentów ze względu na sposób znalezienia noclegu	31
b)	Baza noclegowa w opinii respondentów	32
c)	Wykorzystanie form obsługi ruchu turystycznego przez respondentów	34
d)	Baza gastronomiczna w opinii respondentów	35
e)	Opinie odwiedzających o wybranych elementach wizerunku turystycznego miasta.....	36
f)	Skojarzenia z Toruniem turystów odwiedzających miasto	37
g)	Powody szczególnego niezadowolenia respondentów z pobytu w Toruniu	40
h)	Elementy szczególnie pozytywnie postrzegane i zapamiętane przez respondentów	41
i)	Szacunkowe wydatki turystów.....	42
j)	Okolice odwiedzane przy okazji pobytu w Toruniu	43
k)	Rekomendacja Torunia jako destynacji turystycznej i deklaracja ponownego przyjazdu do Torunia przez respondentów	45
l)	Ranking najczęściej odwiedzanych miejsc oraz zwiedzanych zabytków Torunia	47

1. Metodologia i charakterystyka badań

To już dziesiąty raz oddajemy w Państwa ręce Monitoring Ruchu Turystycznego „Turystyczny Toruń”, czyli raport z badań nad strukturą i wielkością przyjazdowego ruchu turystycznego do Torunia.

Głównym celem monitoringu jest dostarczenie cennych danych o strukturze strumienia turystów, celem pośrednim jest określenie szacunkowej wielkości ruchu turystycznego. Informacje te są niejako drogowskazem dla władz Torunia, branży turystycznej oraz potencjalnych inwestorów. Wyniki badań pozwalają kształtować dany produkt turystyczny i określić jego konkurencyjność nie tylko na rynku krajowym, ale również międzynarodowym. Tak dokładna analiza może wskazać drogi informacji, którymi można dotrzeć do turystów bądź wykazać skuteczność już zastosowanych działań promocyjnych. Bez prowadzenia stałych badań przyjazdów turystów niewyobrażalne staje się skuteczne realizowanie polityki turystycznej miasta, regionu czy kraju.

Badanie ruchu turystycznego jest zajęciem trudnym i niestandardowym dla każdego badanego obszaru. Ze względu na brak wysoce miarodajnych narzędzi badawczych niełatwo jest w tej dziedzinie przedstawiać dokładne dane dotyczące chociażby ilości turystów odwiedzających dany obszar. Niewystarczalność badań ogólnopolskich polega na tym, że stałych źródeł danych jest niewiele. Rolę „twardych danych” pełnią głównie dane GUS dotyczące noclegów, a są one obciążone pewnym błędem. Z tego względu badania ruchu turystycznego prowadzone na mniejszych obszarach np. w regionie lub konkretnym mieście są bardziej wiarygodne i bliższe rzeczywistości. W tym przypadku mamy dostęp do kilku dodatkowych źródeł danych – np. statystyk ze sprzedaży biletów wstępu do atrakcji turystycznych, przewozów pasażerskich dotyczących różnych środków transportu, czy danych z biur turystycznych dotyczących ilości i wielkości wycieczek. Dane te możemy wykorzystać przy szacowaniu wielkości i struktury ruchu turystycznego. Natomiast do poznania potrzeb, celów wizyty czy postaw turystów wobec miasta konieczne jest przeprowadzenie badań szczegółowych np. metodą ankietową. Oczywiście jest, że niezwykle trudno byłoby objąć takim rodzajem badania obszar wielkości całego kraju. Z tego względu potrzebne są badania prowadzone na mniejszych obszarach takich jak miasto, które pozwalają nam jeszcze dokładniej poznać rodzaj turystów odwiedzających dany obszar i ich potrzeby. Skuteczne wykorzystanie tych danych z pewnością może się przyczynić do rozwoju branży turystycznej, a co za tym idzie do polepszenia jakości usług oraz zwiększenia przychodów jakie generuje ruch turystyczny w naszym mieście.

W naszym badaniu ruchu turystycznego pod pojęciem turysty rozumiemy każdą osobę, która przyjechała do Torunia – wybrała się do naszego miasta okazjnie i jej podróż odbywa się do miejsca innego niż miejsce zwykłego otoczenia oraz której pobyt nie przekracza 90 dni. W badaniu tym nie stosuje się podziału na turystów jako tych, którzy zostają na noc, i na odwiedzających, czyli nienocujących. W badaniu tym nie brały udziału osoby przyjeżdżające do pracy w Toruniu bądź toruńscy studenci, oraz osoby, których wiek nie przekroczył 12 roku życia. Ankietowanie rozpoczynano z reguły po godzinie 13-tej, by turyści zdążyli wyrobić własne zdanie o naszym mieście i aby uniknąć braków w odpowiedziach. Ankiety przeprowadzano również w godzinach popołudniowych tak, aby turyści odwiedzający Toruń służbowo oraz goście biorący udział w konferencji, szkoleniu mieli możliwość podzielenia się swoimi spostrzeżeniami na temat oferty pobytowej miasta. W okresie wakacyjnym ankieterzy

zbierali wywiady również wieczorem, podczas odbywających się różnych imprez kulturalno-rozrywkowych. Dobór próby następował na podstawie instrukcji opracowanej dla ankierów.

Badania ankietowe zostały przeprowadzone wśród turystów przyjeżdżających do Torunia podczas czterech celowo wybranych miesięcy. Tradycyjnie były to w marzec, maj, sierpień i październik. Są to miesiące różnorodne pod względem zarówno ilości turystów jak i ich specyfiki. Marzec reprezentuje w badaniu okres tuż przed rozpoczęciem sezonu. Maj to miesiąc zwiększonej turystyki szkolnej i wycieczkowej. Sierpień reprezentuje okres przyjazdów typowo wakacyjnych - najczęściej podróży rodzinnych, indywidualnych, a także o zwiększonej ilości turystów zagranicznych. Październik jest miesiącem, który kończy sezon turystyczny w mieście. Tradycyjnie, liczebność próby dla niniejszego badania została ustalona na podstawie danych GUS za poprzedni rok (w tym wypadku rok 2013) dotyczących korzystających z noclegów ogółem. Wielkość próby w poszczególnych miesiącach została ustalona proporcjonalnie do ilości korzystających z noclegów w rejestrowanej bazie noclegowej Torunia, tak, by odzwierciedlała wielkość ruchu turystycznego a jednocześnie została zmodyfikowana tak, by oddawała jak największą różnorodność tego ruchu. W tego rodzaju badaniach niezwykle trudne, a nawet niemożliwe jest ustalenie wielkości badanej populacji, gdyż nie można z góry przewidzieć ilu turystów zdecyduje się w danym roku przyjechać do miasta. Przy dużych i nieokreślonych populacjach trudno mówić o pełnej reprezentatywności badań w rozumieniu statystycznym. Jednak ustalenie wysokości próby powyżej 1.500 osób pozwoliło nam uzyskać wyniki wysoce prawdopodobne, wiarygodnie opisujące strukturę strumienia ruchu turystycznego w Toruniu. W 2014 roku w wyniku weryfikacji merytorycznej do dalszej obróbki zostało dopuszczonych 1802 ankiet.

„Monitoring ruchu turystycznego 2014” jest już dziewiątą edycją rozpoczętego w 2005 roku badania, a główne założenia i metodologia pozostały takie same jak w poprzednich edycjach, dzięki czemu możliwe jest zestawianie i porównywanie wyników, zauważanie zmian i wskazywanie trendów. Analizę wyników wykonano za pomocą oprogramowania SPSS Professional Statistics 21.

Do przygotowania i opracowania wyników wykorzystano następujące źródła:

- analizę istniejących „twardych” danych (dane z GUS o korzystających z obiektów zakwaterowania i o udzielonych noclegach, informacje z atrakcji turystycznych miasta o ilości sprzedanych biletów, z biur turystycznych i od przewodników indywidualnych o ilości oprowadzonych wycieczek i szacunkowej ilości uczestników takich grup),
- wywiad bezpośredni z odwiedzającymi według kwestionariusza wywiadu,
- metodę szacunków statystycznych,
- wywiad z pracownikami branży turystycznej
- wiedzę i doświadczenie eksperckie.

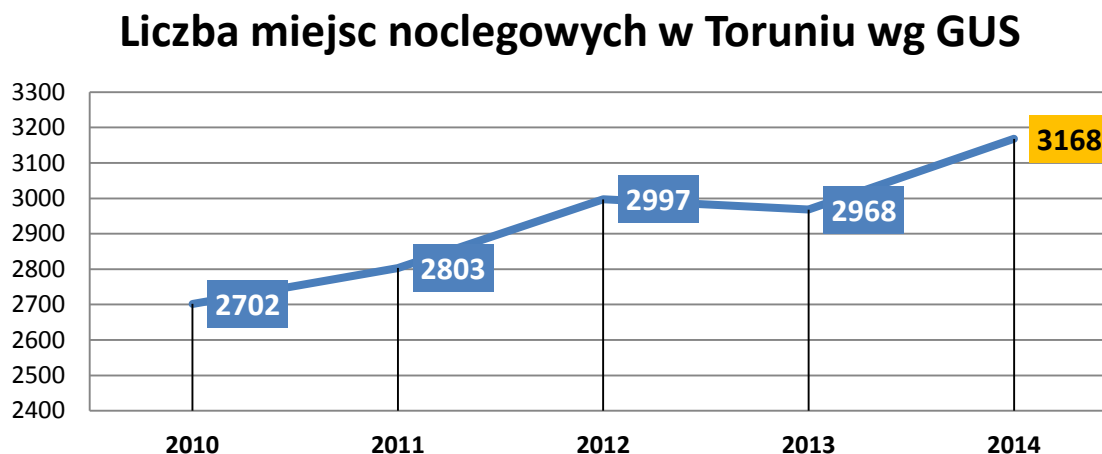
2. Wielkość ruchu turystycznego w Toruniu w 2014 roku

Jak każdego roku podkreślamy w naszym raporcie, iż wskazanie dokładnej ilości turystów przyjeżdżających w danym roku do naszego miasta jest trudne do zrobienia. Jednak dzięki kilku metodom badawczym, przez szacowanie jest możliwe przybliżenie tej ilości. Wielkość ruchu turystycznego jest szacowana już od pierwszej edycji badania.

Do analizy ruchu turystycznego używa się zarówno tzw. twardych danych, jak również korzysta się z wiedzy eksperckiej i doświadczenia wynikającego z obserwowania ruchu turystycznego w danej miejscowości. Dane te wzbogacamy o wnioskowanie wynikające z analizy ankiet. Przy szacowaniu ogólnej ilości odwiedzających Toruń, korzystano z trzech metod wzajemnie krzyżujących się i uzupełniających.

Jako Ośrodek Informacji Turystycznej od pierwszej edycji badania korzystamy również z danych Głównego Urzędu Statystycznego, do którego przez cały rok spływają dane ze wszystkich ewidencjonowanych obiektów noclegowych w Toruniu. Choć obarczone są one pewnym marginesem błędu, to stanowią bardzo ważne źródło danych przy metodzie badania opierającej się na ilości osób korzystających z noclegów. Dane z GUS obejmują również średnie obłożenie w obiektach noclegowych. Według danych GUS w 2014 roku (stan na lipiec 2014) istniało w Toruniu 31 obiektów noclegowych, wszystkie miały charakter całoroczny. Ilość miejsc noclegowych, według danych GUS w 2014 roku wyniosła 3168 miejsc (w 2012 roku 2968 miejsc).

Wykres 1: Ilość miejsc noclegowych w rejestrowanej toruńskiej bazie noclegowej wg GUS

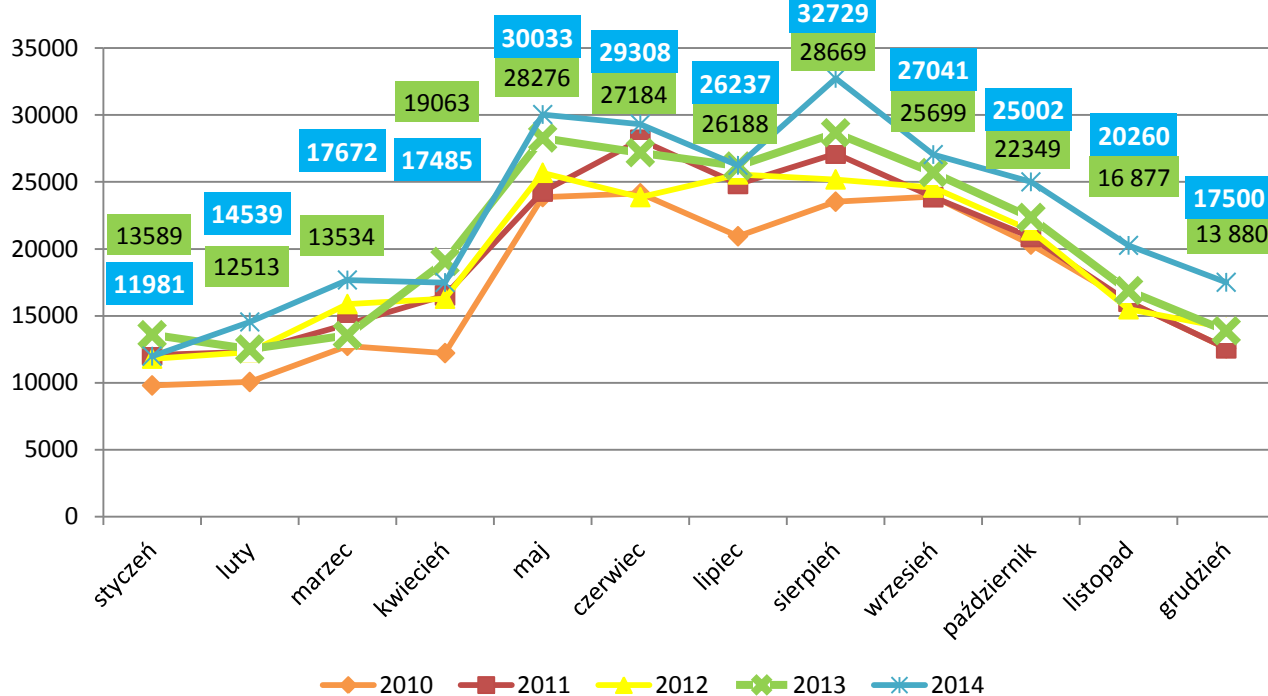
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jednym z zadań Ośrodka Informacji Turystycznej jest gromadzenie informacji turystycznych o Toruniu oraz umiejętne ich magazynowanie i przetwarzanie. Według OIT, Toruń dysponował w 2014 roku łącznie ilością 4409 miejsc całorocznych (w 2013 roku 4297). Miejsca te znajdowały się w sumie w 77 obiektach całorocznych. Eksperti szacując przyjazdowy ruch turystyczny korzystają z danych GUS. Dane te są zbierane od lat tymi samymi metodami i ukazują dynamikę rozwoju wykorzystania bazy noclegowej w Toruniu. Wynik szacowania może być wiarygodny tylko wtedy gdy weźmiemy pod uwagę faktycznie istniejącą i działającą bazę noclegową, a takimi

danymi dysponuje OIT. Wykres nr 2 przedstawia zmiany w ogólnej ilości turystów decydujących się na nocleg w Toruniu na przestrzeni ostatnich 5 lat¹. W ciągu tego okresu najniższą ilość osób korzystających z noclegu zanotowano w 2010 roku, zaś najwyższą ilość odnotowano w roku 2014 było to 269 787 korzystających z noclegów ogółem. Zatem rok 2014 miał o 21 966 turystów więcej niż 2013 (w 2013 zanocowało u nas 247 821 turystów). Od pierwszego roku prowadzenia badań do 2007 roku włącznie, najwyższa ilość ogółu osób korzystających z noclegów przypadała na sierpień. Tym samym ten miesiąc uznawany był za szczyt sezonu turystycznego w Toruniu. Od 2008 do 2011 roku dane GUS wskazują, że najwięcej osób korzystających z noclegu w obiektach zbiorowego zakwaterowania było w czerwcu (kolejny dobry wynik zanotowano w czerwcu 2011 roku, wyniósł 28 147). Rok 2012 przyniósł kolejną zmianę. Rekord ogólnej ilości korzystających z noclegów padł w maju i było to 25 683 osoby. Rok 2013 był rekordowy pod kilkoma względami. Po pierwsze prawie we wszystkich miesiącach ubiegłego roku (oprócz marca, czerwca i grudnia) notowano rekordy dotychczasowej ilości korzystających z noclegów. Po drugie najwyższa do tej pory ilość nocujących w jednym miesiącu z czerwca 2011 roku (28 147) została w 2013 roku pobita aż w dwóch miesiącach (w maju 28 276 i w sierpniu 28 669), do tego w 2013 roku padł nowy rekord ilości nocujących turystów jednym miesiącu – w sierpniu było to 28 669. 2014 roku padł kolejny rekord – w sierpniu tego roku zanocowało u nas 32 729 turystów. Porównując wyniki z lat 2010-2014 dotyczące ogółu osób korzystających z noclegu zauważamy wyraźną tendencję, że tzw. wysoki sezon turystyczny zaczyna się w Toruniu w maju i trwa do października włącznie. W tym okresie ilość korzystających z noclegów jest większa niż w pozostałych miesiącach i wyraźnie przekracza 20 tysięcy nocujących miesięcznie.

Wykres 2: Ilość ogółu turystów korzystających z noclegów w Toruniu w latach 2010, 2011, 2012, 2013 i 2014

Ogół turystów korzystających z noclegów według GUS

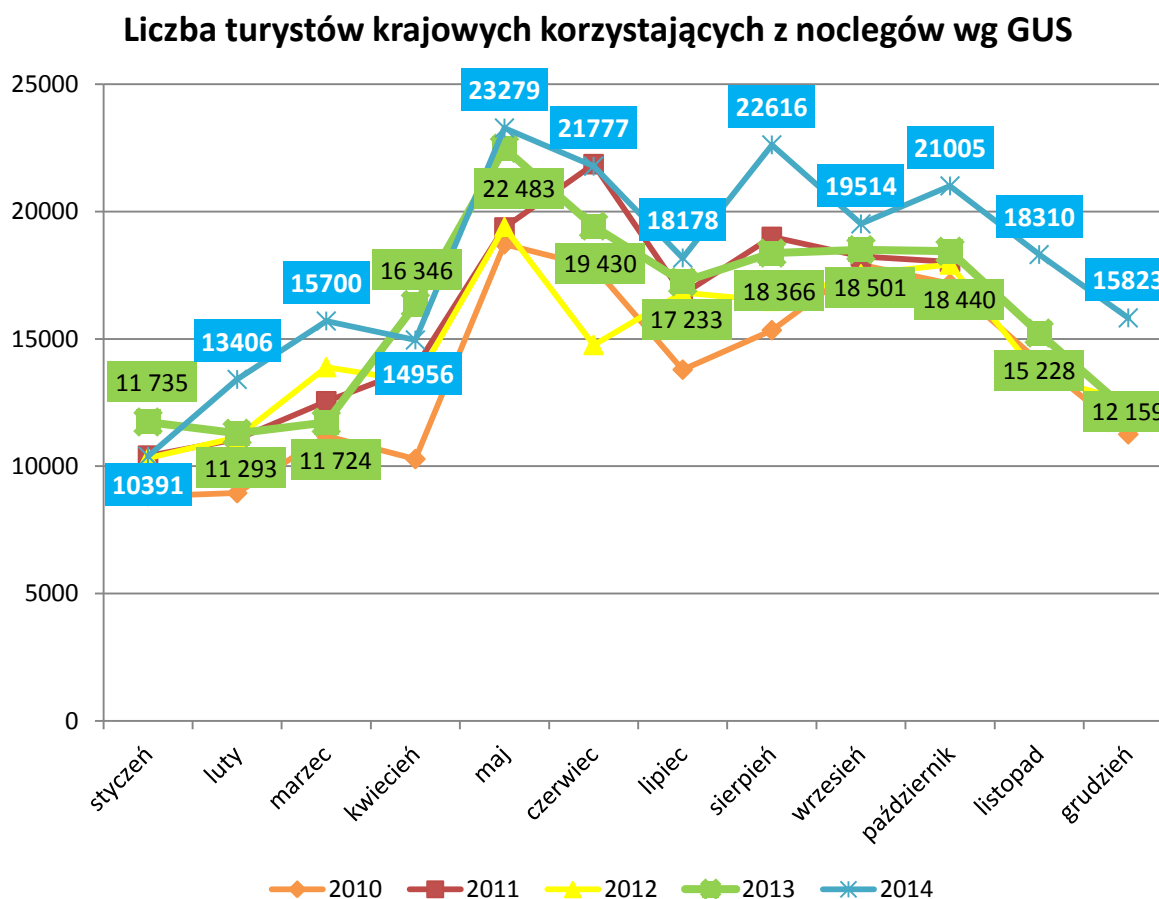

¹ W raporcie za 2014 rok dla przejrzystości wykresów pominięte zostały dane z lat 2005, 2006, 2007, 2008 i 2009. Są one dostępne w poprzednich raportach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podobnie jak w przypadku ogólnej ilości turystów zauważamy wyraźny wzrost ilości turystów krajowych korzystających z obiektów zakwaterowania zbiorowego w Toruniu. W roku 2013 ilość ta wyniosła 192 938 osób, natomiast w roku 2014 nocowało u nas według GUS 214 955 turystów z Polski, czyli o 22 017 osób więcej niż w 2013 roku.

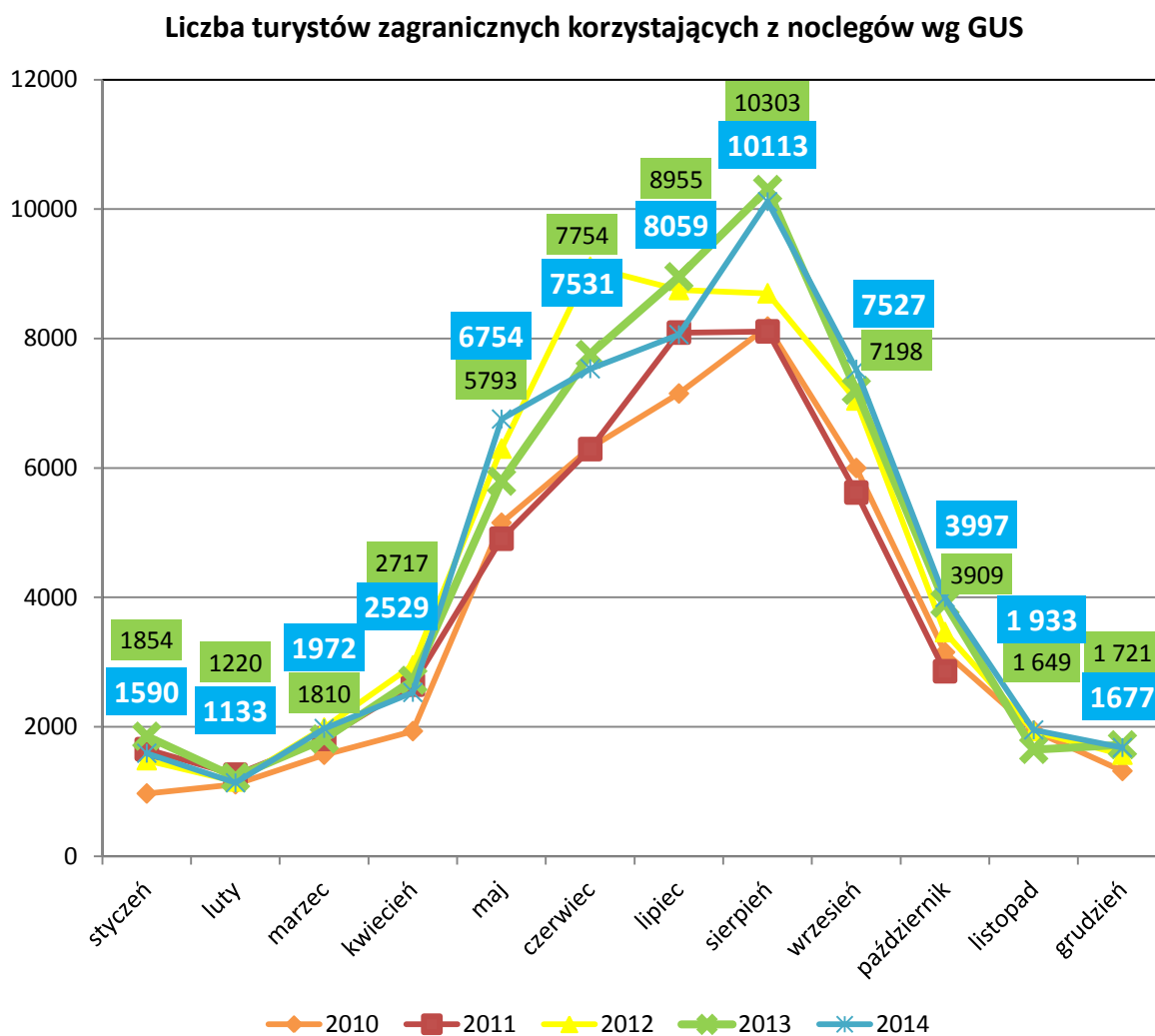
Wykres 3: Ilość turystów krajowych korzystających z noclegów w latach 2010, 2011, 2012, 2013 i 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując dane GUS z ostatnich 5 lat dotyczące wyłącznie nocujących obcokrajowców zauważamy, że ich ilość również stopniowo i systematycznie wzrasta. Po bardzo dobrym roku 2007, lata 2008 i 2009 to okres, gdy odnotowano niskie wyniki wśród cudzoziemców decydujących się na nocleg. Dane z 2010, 2011 i 2012 roku wskazują, że rozpoczął się proces polepszania się sytuacji i coraz większa ilość obcokrajowców korzysta z bazy noclegowej w Toruniu. Wyniki z 2013 i 2014 roku są bardzo podobne. W 2013 roku zanocowało w Toruniu 54 883 turystów z zagranicy, natomiast w 2014 roku było to odrobinę mniej czyli 54 832. Ponadto możemy zauważyć kolejną pozytywną tendencję – otóż sezon wśród cudzoziemców zaczyna się wydłużać. Do 2010 wyraźnym szczytem był miesiąc sierpień. W roku 2011 i 2012 po raz pierwszy pojawiły się zmiany, które utrzymały w roku 2013 i 2014 roku, co obrazuje znaczny wzrost ilości zagranicznych turystów w maju, lipcu i wrześniu.

Wykres 4: Ilości turystów zagranicznych korzystających z noclegów w latach 2010, 2011, 2012, 2013 i 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane GUS wskazują, że w 2014 roku udzielono o 11,6% noclegów więcej w toruńskich obiektach noclegowych niż w 2013 roku. Bazując na danych GUS obliczono, że w 2014 roku stosunek udzielonych noclegów do ilości osób korzystających z noclegów w rejestrowanej bazie noclegowej wyniósł 1,51 i był nieznacznie wyższy niż w 2013 roku (wówczas wyniósł 1,45). Turysta zagraniczny jeśli już zdecydował się na nocleg w Toruniu to przebywał tu dłużej niż turysta krajowy: stosunek ilości udzielonych noclegów cudzoziemców do ilości cudzoziemców, którzy skorzystali z noclegu wyniósł 1,61 (w 2013 roku 1,48). W przypadku turysty krajowego wskaźnik ten wyniósł 1,48 i był niższy niż w 2013 roku (1,44).

Kolejnym źródłem informacji, tzw. twardymi danymi, wykorzystywanymi przy szacowaniu ogólnej ilości turystów przyjeżdżających w danym roku do Torunia są dane z toruńskich atrakcji turystycznych. Wraz z końcem roku OIT zwraca się z prośbą do wszystkich opiekunów i właścicieli atrakcji, z których korzystają turyści o udostępnienie danych o ilości sprzedanych biletów oraz o ilości wydanych wejściówek turystom. Dane uzyskano z muzeów (Okręgowego, Etnograficznego oraz Żywego Muzeum Piernika), z Planetarium (w tym Orbitarium i Geodium), z Centrum Kultury Zamek Krzyżacki, z Fortu IV, Domu Legend, Centrum Sztuki Współczesnej, Ogrodu Zoobotanicznego, Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy oraz ze statków wycieczkowych „Wanda” i „Wiking”. Informacje te posłużyły do szacowania ilości turystów oraz były niezbędne przy analizie danych ankietowych. Często frekwencja w tych obiektach w kolejnych miesiącach potwierdzała wnioski płynące z analizy danych ankietowych. Zliczając frekwencję z prawie wszystkich obiektów sprzedających bilety szacuje się, że **wszystkie te miejsca sprzedały w ubiegłym 2014 roku łącznie 927 903 bilety (w roku 2013 – 893 791), czyli zanotowano wzrost o 3,7%.**

Tradycyjnie toruńskie biura świadczące usługi przewodnickie również przekazały OIT swoje dane do badania ruchu turystycznego. Informacje o ilości oprowadzonych wycieczek z podziałem na grupy polskie i zagraniczne w kolejnych miesiącach wpłynęły z Biura Obsługi Ruchu Turystycznego PTTK, Przewodnickiego Centrum Usługowego, BT Copernicana, BT Toruń Tourist, Elpis, Poznajmy Toruń, Toruńskiego Serwisu Turystycznego i Fortu IV. Uzyskane w ten sposób dane zbiorcze posłużyły jako trzecie źródło informacji do szacowania wielkości ilości turystów. **łącznie w 2014 roku toruńskie biura oferujące usługi przewodnickie obsłużyły 4270 grup wycieczkowych** (krajowych i zagranicznych), o różnej ilości osób w grupie. **Względem roku 2013 odnotowano wzrost o 266 grup wycieczkowych (6,2%) obsługiwanych przez licencjonowanego przewodnika miejskiego.** Analizując powyższe informacje oraz dane z wywiadów kwestionariuszowych, przy oszacowaniu wielkości ruchu turystycznego w 2014 roku, grono ekspertów posłużyło się niemal tymi samymi metodami co w latach 2005-2014. Niektóre z nich zostały uwspółcześnione, tzn. założenia szacunku zostały dopasowane do obecnie istniejącej struktury ruchu turystycznego po to, by wiarygodniej odzwierciedlać rzeczywistość. Zastosowano trzy metody szacowania wielkości ruchu turystycznego wzajemnie się uzupełniające i krzyżowo weryfikujące wyniki.

1 metoda bierze pod uwagę:

- liczbę istniejących w Toruniu całorocznych miejsc noclegowych według danych OIT (4409 miejsc noclegowych) w 2014 roku
- średnie obłożenie w obiektach całorocznych według ekspertów (50%). Według GUS (ok. 35%)
- procent osób korzystających z bazy noclegowej Torunia wynikający z analizy, której zostały poddane kwestionariusze wywiadu (50%).

Na tej podstawie oszacowano wielkość ruchu turystycznego w 2014 roku na **1 609 284**

2 metoda bierze pod uwagę:

- liczbie sprzedanych biletów w atrakcjach turystycznych Torunia, z których według badań dr A. Anzpergera korzysta około jedna trzecia turystów,

Na jej podstawie oszacowano wielkość ruchu turystycznego w 2014 roku: na **2 225 967**

3 metoda bierze pod uwagę:

- liczbę oprowadzonych wycieczek przez toruńskich przewodników oraz szacunkową liczbę uczestników tychże grup wycieczkowych;

- procent turystów przyjeżdżających do Torunia z wycieczką oraz korzystających z usług przewodnickich na podstawie analizy kwestionariuszy wywiadu;

- rozmiaru tzw. szarej strefy w usługach przewodnickich oszacowanych na podst. doświadczenia i wiedzy eksperckiej. Na jej podstawie oszacowano wielkość ruchu turystycznego w 2013 roku:

Na jej podstawie oszacowano wielkość ruchu turystycznego w 2014 roku: na **1 338 358** turystów

PODSUMOWANIE

Weryfikując i krzyżując powyższe metody można z dużym prawdopodobieństwem powiedzieć, że do Torunia w 2014 roku przyjechało **1 724 536** turystów.

3. Analiza struktury ruchu turystycznego, opinii turystów o mieście oraz o ofercie turystycznej Torunia w świetle badań ankietowych

Wielkość próby badania ruchu turystycznego ustanawiana jest corocznie proporcjonalnie do ilości osób korzystających z toruńskich obiektów hotelarskich w poszczególnych miesiącach. Dane dotyczące ilości noclegów w obiektach hotelarskich udostępniane są przez Główny Urząd Statystyczny. Okres ankietowania obejmuje miesiące marzec, maj, sierpień i październik, natomiast dobór próby jest następujący: w marcu i październiku (miesiącach przed i po wysokim sezonie) zdecydowano się wykonać po 15 procent ankiet, natomiast w maju i sierpniu (dwóch miesiącach ze szczytu sezonu) po 35 procent ankiet. Tym samym w maju przeprowadzono 576 wywiadów, w sierpniu 705. W marcu 375 wywiadów, a w październiku 146 wywiadów. **W całym 2014 roku przeprowadzono łącznie 1802 wywiady kwestionariuszowe.**

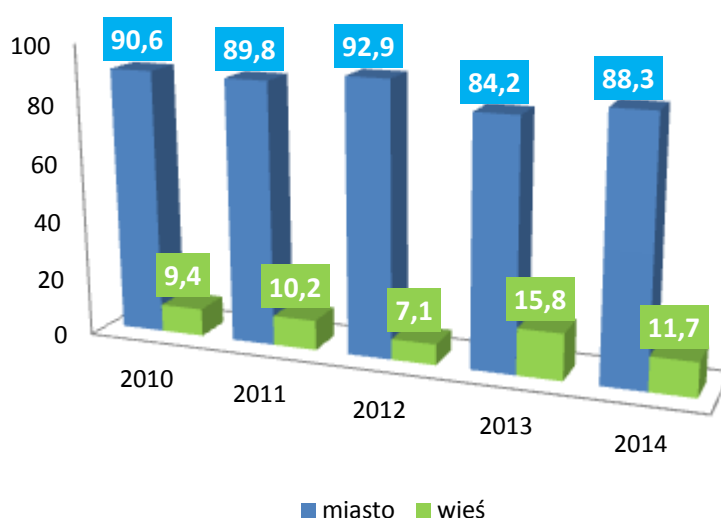
a) Charakterystyka osób przyjeżdżających do Torunia w 2013 roku

Charakterystyka turystów pod względem demograficznym

W przebadanej próbie ponad półtora tysiąca respondentów znalazło się więcej kobiet: stanowiły one 51,4%, zaś mężczyźni 48,6% ogółu ankietowanych. Kobiety częściej niż mężczyźni decydują się na wzięcie udziału w wywiadzie, stąd ich przewaga w ogólnej ilości przebadanych.

Badanie nadal corocznie wskazuje na zdecydowanie większą ilość turystów pochodzących z miasta wśród turystów krajowych: 88,3% gości mieszka w mieście, zaś 11,7% na wsi (pytanie to zostało zadane tylko polskim turystom).

Wykres 5: Stosunek turystów pochodzących ze wsi do pochodzących z miasta w 2010, 2011, 2012, 2013 i 2014 roku

Średnia wieku turystów odwiedzających Toruń w 2014 roku to 34,5 lata (w 2013 roku wyniosła ona 32). Dla turystów polskich średnia wieku to 32,7 lat (w 2013 roku było to 30 lat), a dla zagranicznych 40,6 lat (w 2013 roku było 39). W toruńskim badaniu biorą udział osoby, które ukończyły 12 rok życia. Nie ma zaś górnej granicy wieku. Najstarsza osoba udzielającą odpowiedzi na pytania ankietera 2014 roku miała 82 lata.

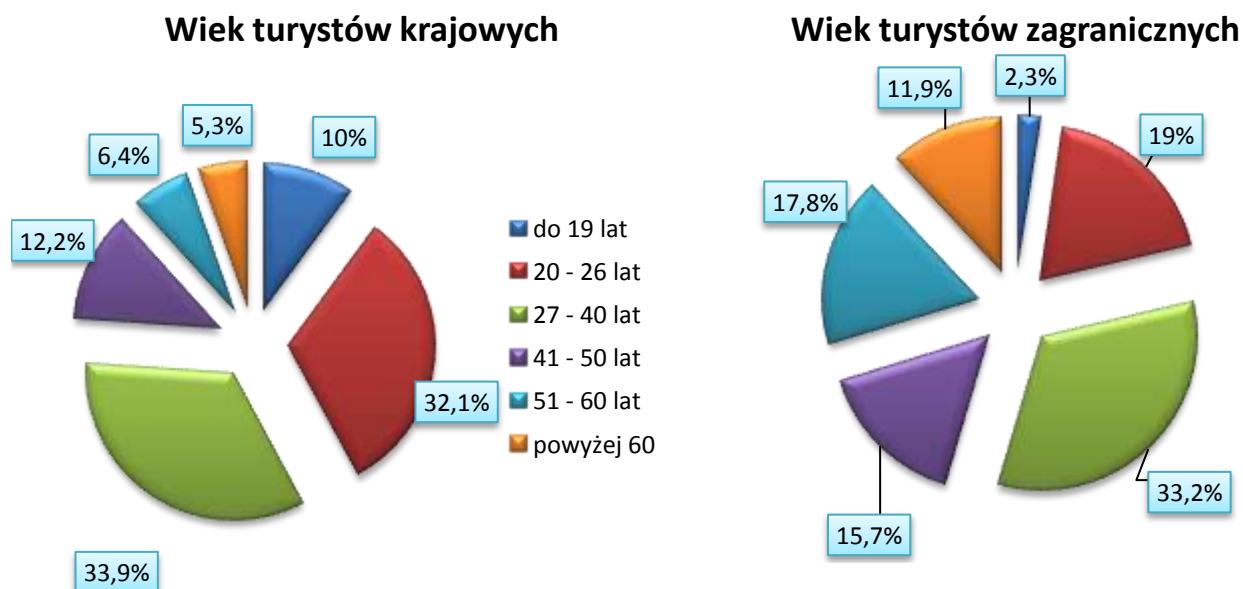
Aby móc trafniej scharakteryzować daną grupę turystów kategorie wiekowe od 2010 roku zostały zmienione. Kategoria wiekowa do 19 roku życia najczęściej skupia osoby uczące się, będące zależne od rodziców. Osoby w wieku 20-26 lat to najczęściej młodzież studiująca, mająca nienormowany czas pracy i wypoczynku. Kategoria wiekowa od 27 do 40 roku życia obejmuje najczęściej osoby finansowo niezależne, bo pracujące, których czas wolny najczęściej ogranicza się do weekendów i dni urlopowych. Osoby w wieku 41-50 lat to turyści często jeszcze podróżujący z rodziną, z dziećmi, i tym samym ponoszący koszty podróży przemnożone razy ilość członków rodziny. Kategoria wiekowa 51-60 lat

obejmuje zarówno osoby jeszcze pracujące, jak i już będące na emeryturach lub pobierających inne świadczeniach, których dzieci często już się usamodzielnili i tym samym budżet domowy mogą w większym stopniu przeznaczyć na podróże. Kategoria po 60 roku życia obejmuje najczęściej osoby nie pracujące zawodowo i tym samym mające dużo wolnego czasu.

Analizując wiek turystów polskich widać, że najliczniej przyjeżdżają do Torunia osoby w wieku 27-40 lat. Grupa ta stanowiła 33,9% ogółu turystów krajowych. Drugą najliczniejszą grupę – 32,1% respondentów polskich, stanowiły osoby w wieku 20-26 lat.

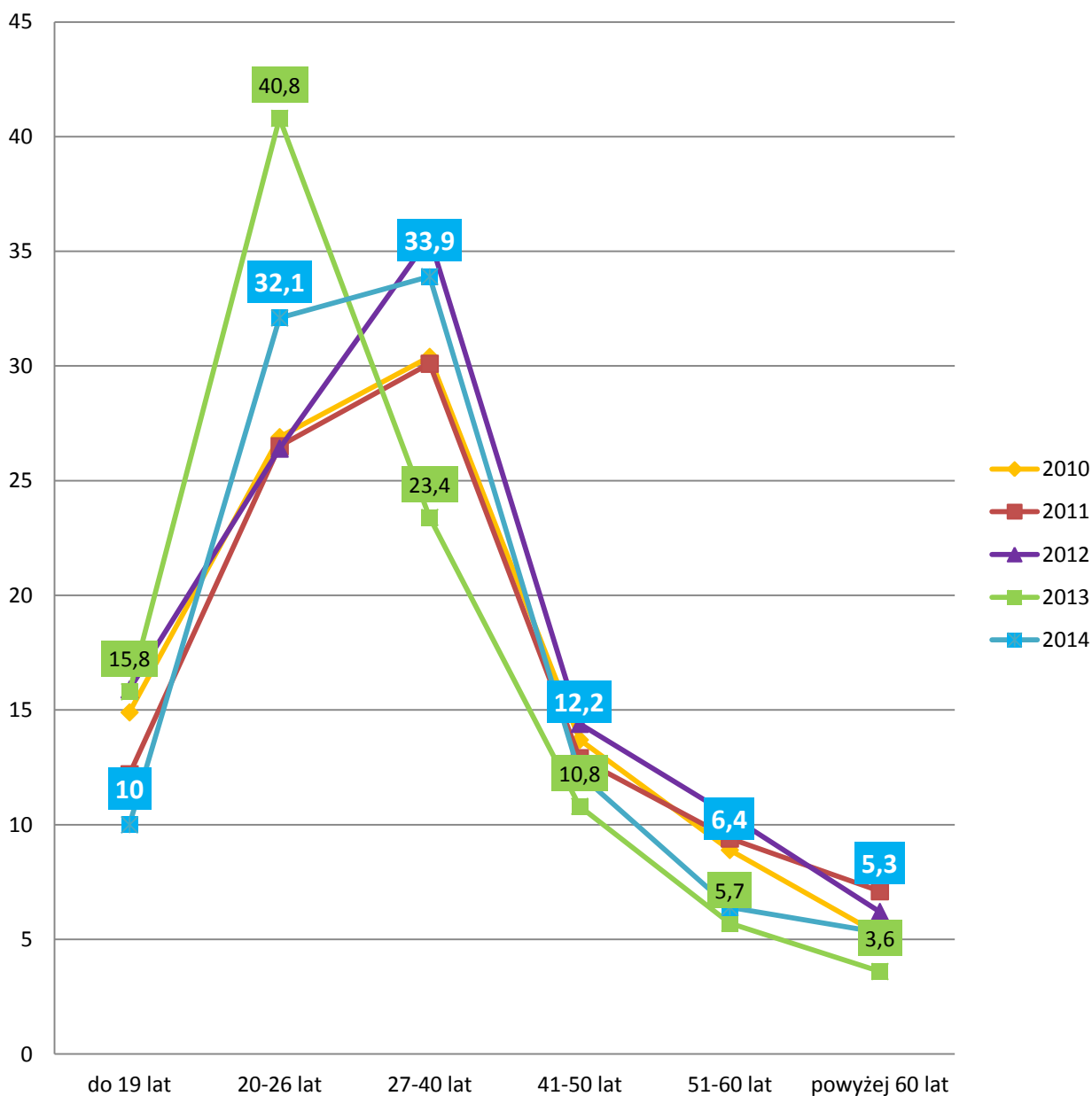
Wśród turystów zagranicznych również najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 27-40 lat (33,2%), a drugą najliczniejszą grupą były osoby w wieku 20-26 lat i stanowiły one 19% ogółu cudzoziemców. Porównując turystów krajowych z zagranicznymi pod względem wieku zauważamy, że aktywność turystyczna osób do 19 roku życia jest odwrotnie proporcjonalna do aktywności osób z najstarszej grupy wiekowej. W przyjazdowym ruchu turystycznym do Torunia duży udział mają Polacy w wieku do 19 roku życia (10%), zaś w przypadku zagranicznych odsetek tych osób jest nieduży (2,3%). Turyści krajowi w wieku powyżej 60 roku życia nieczęsto decydują się na przyjazd do Torunia (5,3%), z kolei cudzoziemcom wiek mniej przeszkadza w podróżach (11,9%).

Wykresy 6, 7: Turyści krajowi i zagraniczni ujęci w kategorii wiekowe w 2014 roku

Źródło: badanie OIT 2014

Wykres 8: Turyści krajowi według kategorii wiekowych w 2010, 2011, 2012, 2013 i w 2014 roku (w procentach)

Źródło: badanie OIT 2010, 2011, 2012, 2013 i 2014

Wykres 9: Turyści zagraniczni według kategorii wiekowych w 2010, 2011, 2012, 2013 i 2014 roku (w procentach)

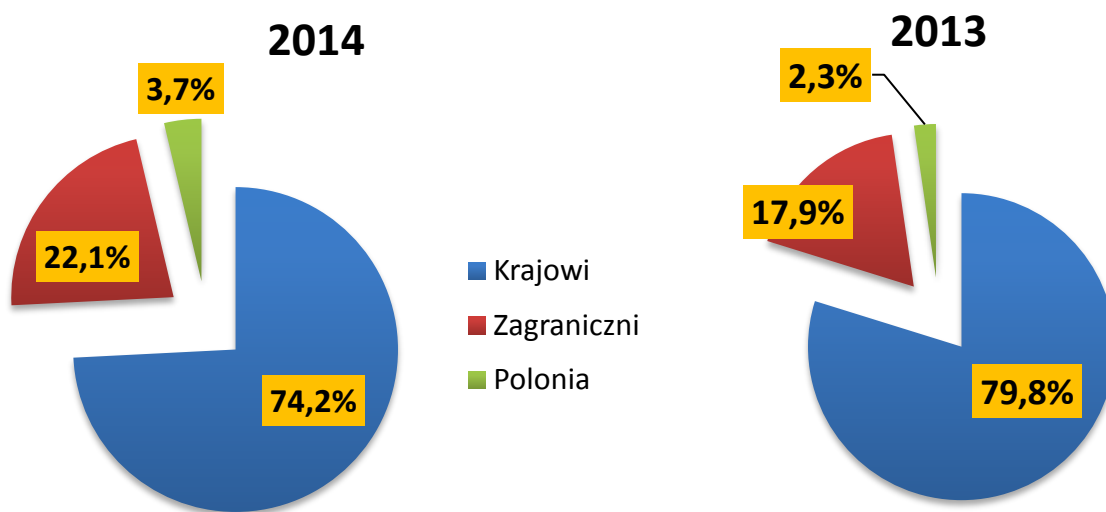

Źródło: badanie OIT 2010, 2011, 2012, 2013 i 2014

Charakterystyka turystów pod względem geograficznym

W 2014 roku turyści zagraniczni z którymi został przeprowadzony wywiad stanowili 22,1% ogółu turystów przyjeżdżających do Torunia (w 2013 było to 17,9%). W 2014 roku turyści krajowi stanowili 74,2% (rok wcześniej odsetek ten wyniósł 79,8%) ogółu przyjazdów. Udział Polonusów, czyli osób na co dzień mieszkających za granicą, ale pod względem narodowości uważających się za Polaków, wyniósł 3,7% (w 2013 roku było ich 2,3%).

Wykresy 10, 11: Procentowy udział turystów krajowych i zagranicznych i Polonii przyjeżdżającej do Torunia

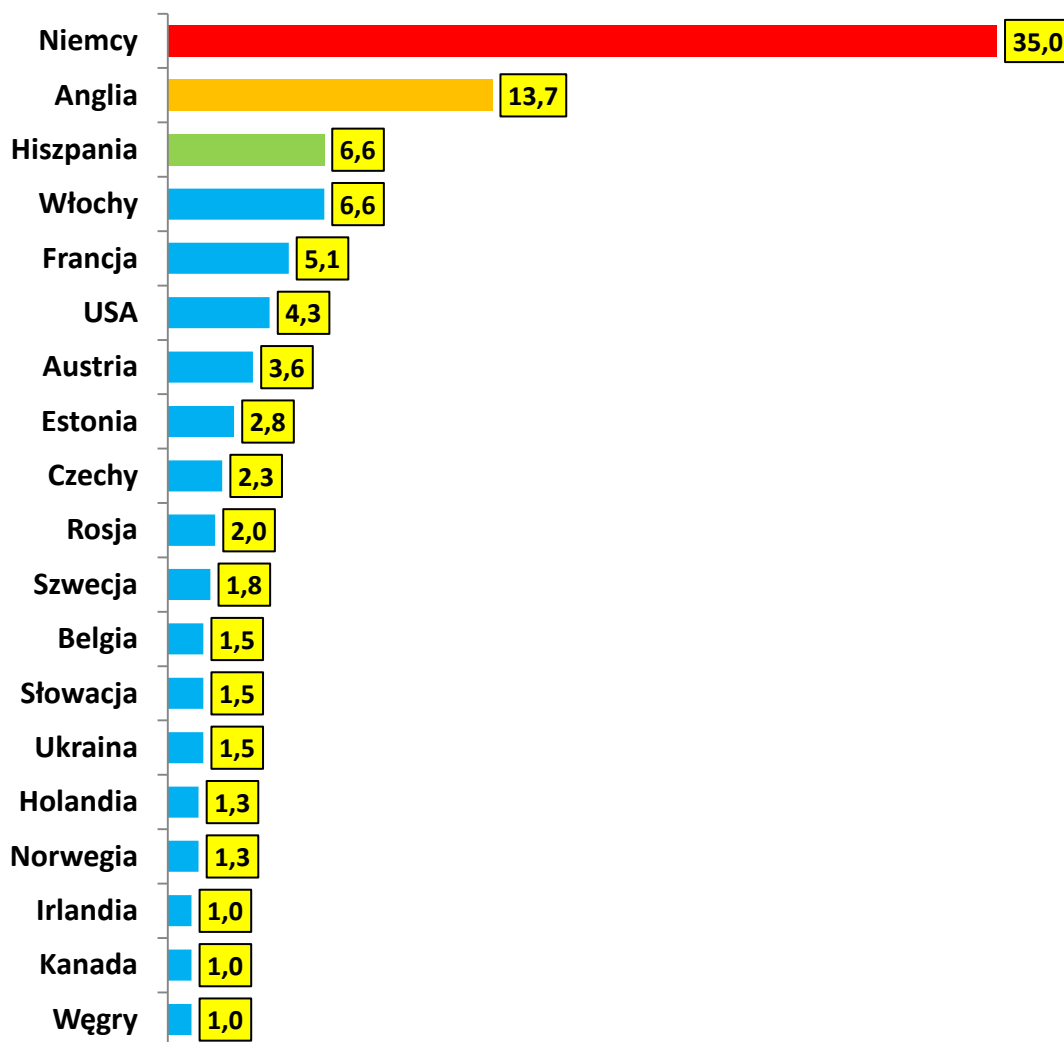

Źródło: badanie OIT 2013 i 2014

Kierunki przyjazdów turystów zagranicznych

Toruń jest chętnie odwiedzany przez turystów z różnych stron świata, z niemal wszystkich kontynentów. W badaniu ankietowym w 2014 roku udział wzięli przedstawiciele 34 krajów. Największy udział w badaniu mieli mieszkańcy Europy.

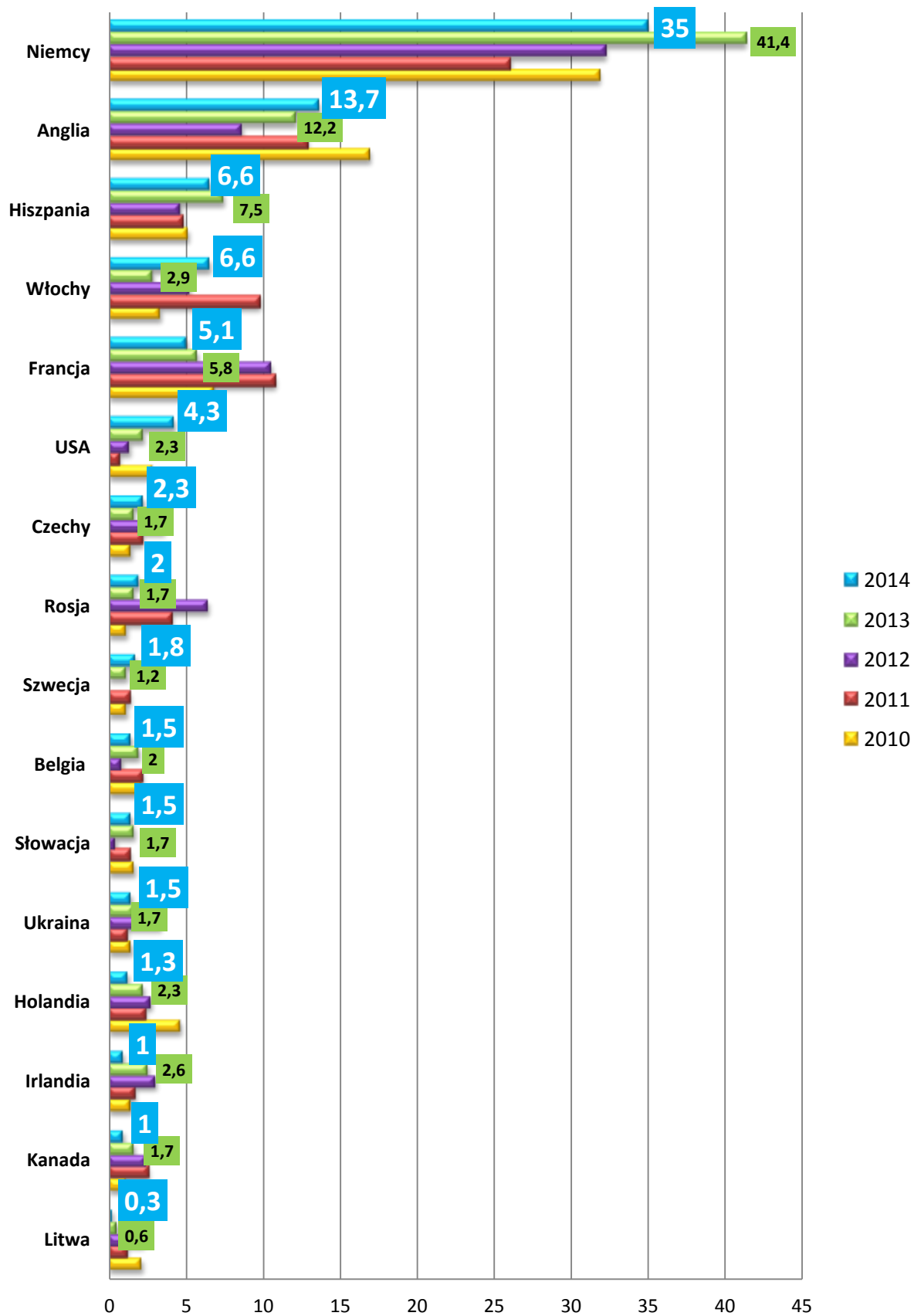
Wykres 12: Kraje przyjeżdżące do Torunia w 2014 (w procentach). Pokazano kraje, których udział wyniósł powyżej 1%.

Toruń nadal najliczniej odwiedzany jest przez gości z Niemiec. Z tego kraju przyjeżdża co trzeci obcokrajowiec. W 2014 zauważyliśmy spadek wzrost z sąsiednich Niemiec z 41,4 % w roku 2013 do 35% w roku 2014. O przyjeździe nadal dużej grupy Niemców do Torunia decyduje korzystna lokalizacja naszego miasta w kraju. Centralne położenie Torunia wpływa na to, że zatrzymują się w nim – choćby na kilka godzin – grupy wracające z Warmii i Mazur oraz turyści zorganizowani przemieszczający się z Pomorza (Trójmiasto, Malbork) do Poznania czy Warszawy. Drugim krajem pod względem ilości przyjeżdżających obcokrajowców ponownie została Anglia z 13,7%, na trzecim miejscu uplasowały się razem Hiszpania i Włochy z 6,6%. Czołówka krajów, z których przyjeżdża największa ilość turystów nadal pozostaje zbliżona do lat poprzednich.

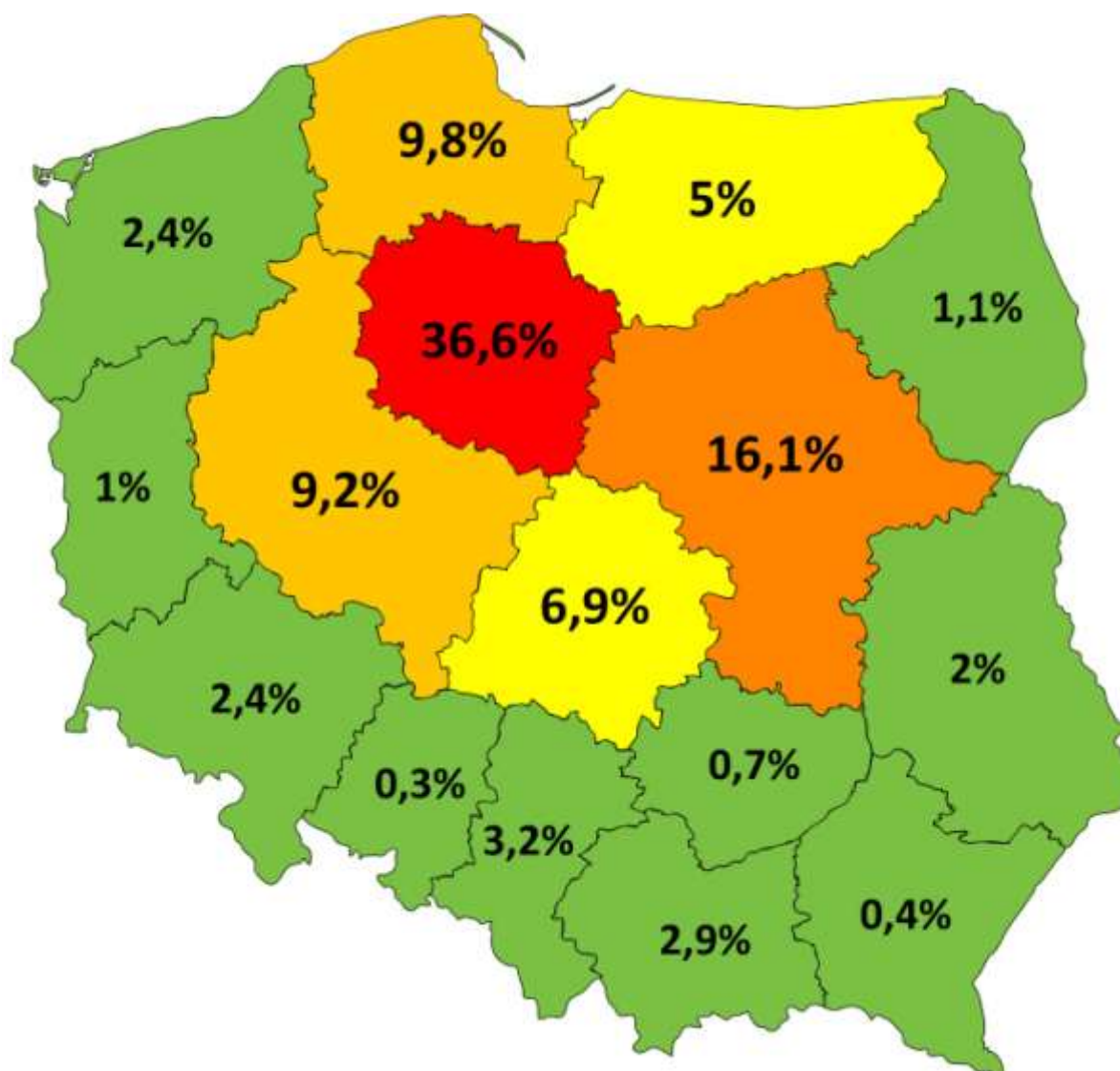

Wykres 13: Trendy w kierunkach najliczniejszych przyjazdów obcokrajowców w latach 2010-2014 (w procentach)

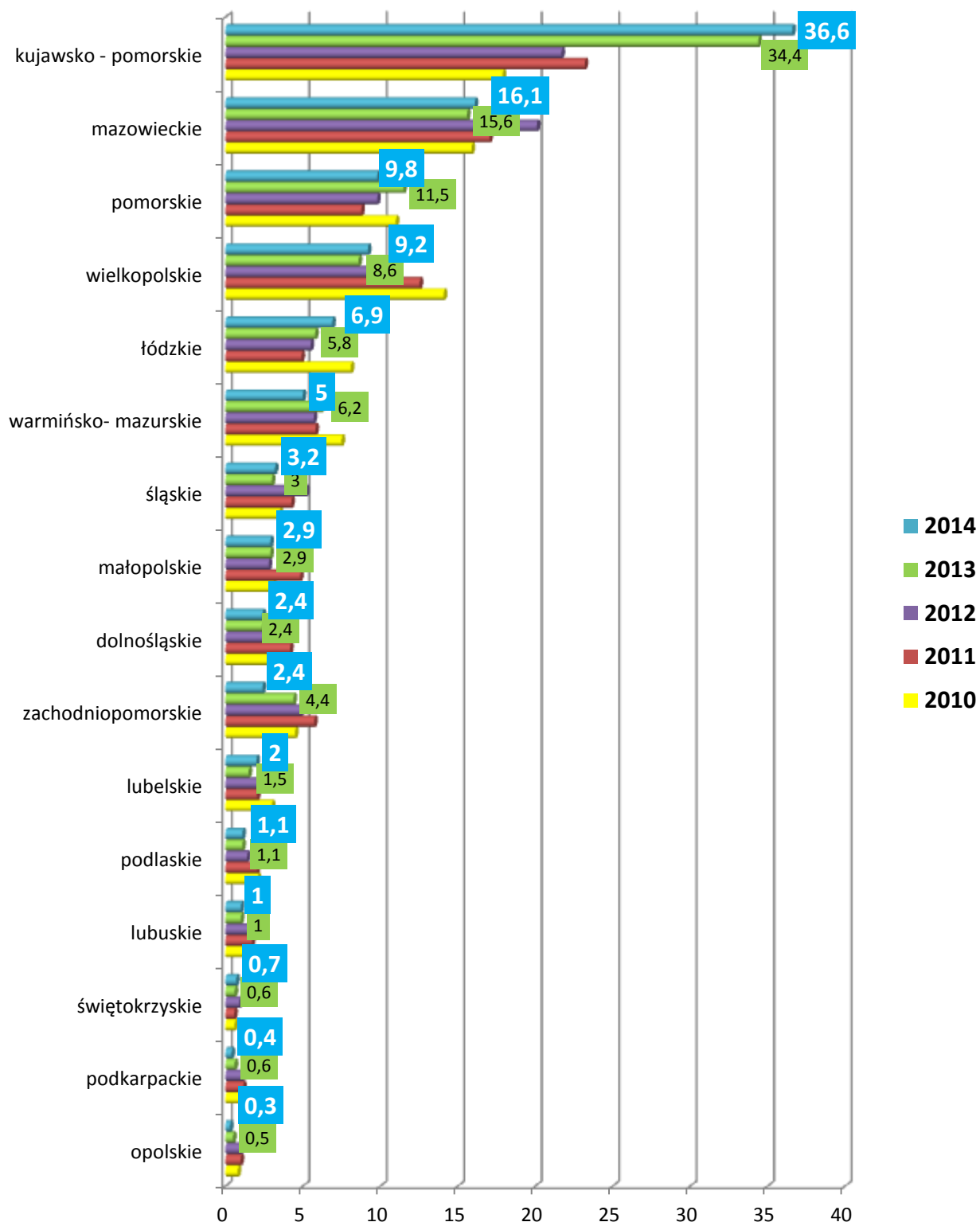

Kierunki przyjazdów turystów krajowych nieznacznie różnią się od wyników z 2013 roku. W 2014 roku nadal najwięcej turystów pochodzi z województwa kujawsko-pomorskiego, stanowili oni 36,6% (w 2013 34,4%,). Tradycyjnie, drugim kierunkiem pod względem ilości przyjazdów turystów było województwo mazowieckie 16,1% (wzrost z 15,6% w 2013 roku). Jak wyraźnie widać na wykresie nr 14, najczęściej Toruń odwiedzają mieszkańcy województw sąsiednich: wielkopolskiego, pomorskiego, łódzkiego oraz warmińsko-mazurskiego, które wraz z naszym i województwem mazowieckim stanowią pierwszą szóstkę regionów z których najczęściej przyjeżdżają do nas turyści i **83,6% ogółu przyjazdów z Polski.**

Wykres 14: Kierunki przyjazdów turystów krajowych w 2014 roku

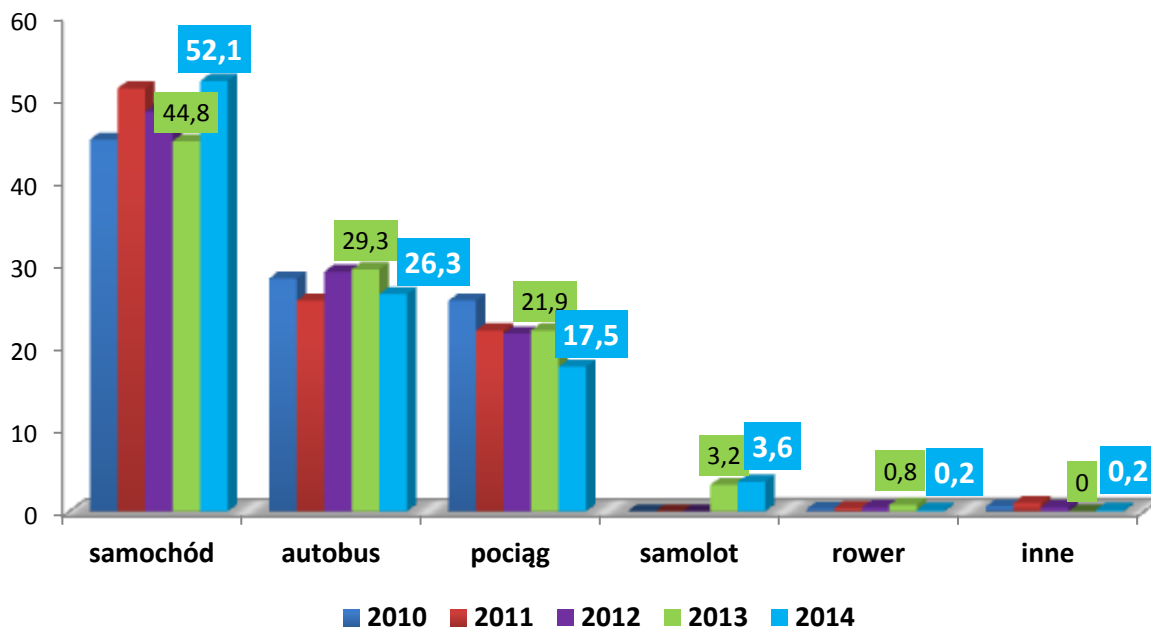
Wykres 15: Podział turystów krajowych pod względem województw w latach 2010-2014 (w procentach)

Charakterystyka turystów ze względu na wykorzystany środek transportu

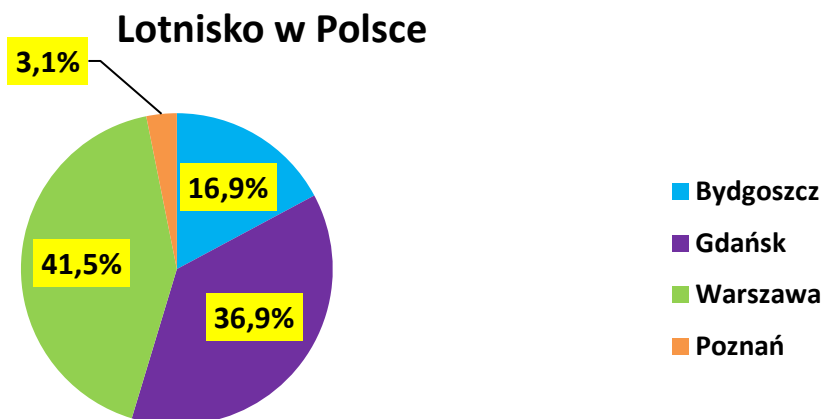
Najwięcej turystów odwiedzających Toruń w 2014 roku przyjechało samochodem – 52,1% ogółu (w 2013 roku odsetek ten wyniósł 44,8%). Na autobus – środek zarezerwowany przede wszystkim dla grup wycieczkowych – zdecydował się co czwarty odwiedzający, a prawie co piąty turysta przyjechał do Torunia pociągiem.

Wykres 16: *Jakim środkiem transportu przyjechał Pan/Pani do Torunia? Odpowiedzi w latach 2010-2014 (w procentach)*

W roku 2013 po raz pierwszy w ankietach pojawiło się dodatkowe pytanie dotyczące transportu lotniczego. Jeśli turysta zadeklarował, że przybył do Torunia samolotem, wtedy był pytany o lotnisko w Polsce z którego przyjechał do Torunia. W 2014 roku odpowiedzi rozkładają się następująco.

Wykres 18: *Lotnisko z którego turyści przyjeżdżali do Torunia w 2014 r.*

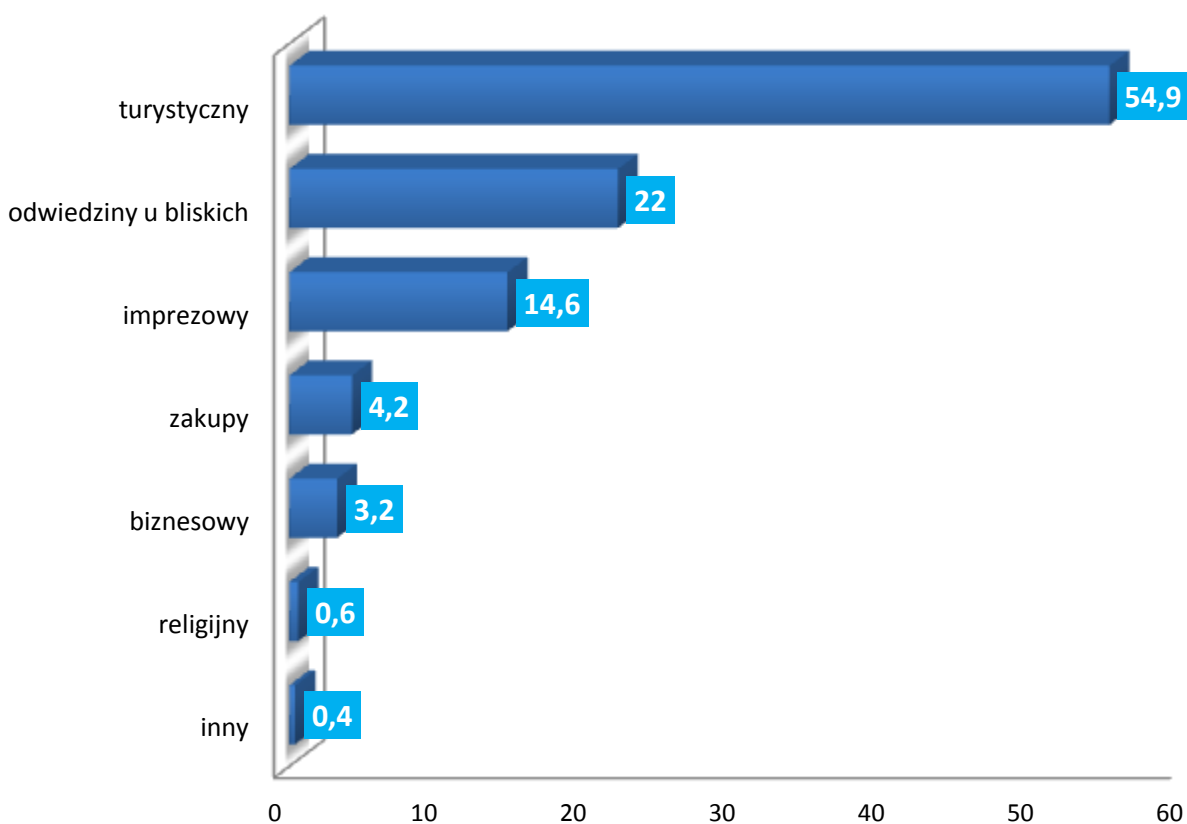

Charakterystyka respondentów ze względu na główny cel podróży

Cel turystyczny był jak co roku najczęściej wskazywanym powodem przyjazdu do grodu Kopernika. Pod tą kategorią kryją się również odpowiedzi luźno związane z typowym zwiedzaniem, np. zatrzymanie się na posiłek czy zakup pierników i pamiątek. Również uczestnicy różnego rodzaju konferencji, kongresów, szkoleń czy nawet spotkań biznesowych w Toruniu mają często zapewniony czas na spacer po Starówce.

Wykres 19: Rozkład odpowiedzi na pytanie *W jakim celu przyjechał Pan/Pani do Torunia?* w 2014 (w procentach)

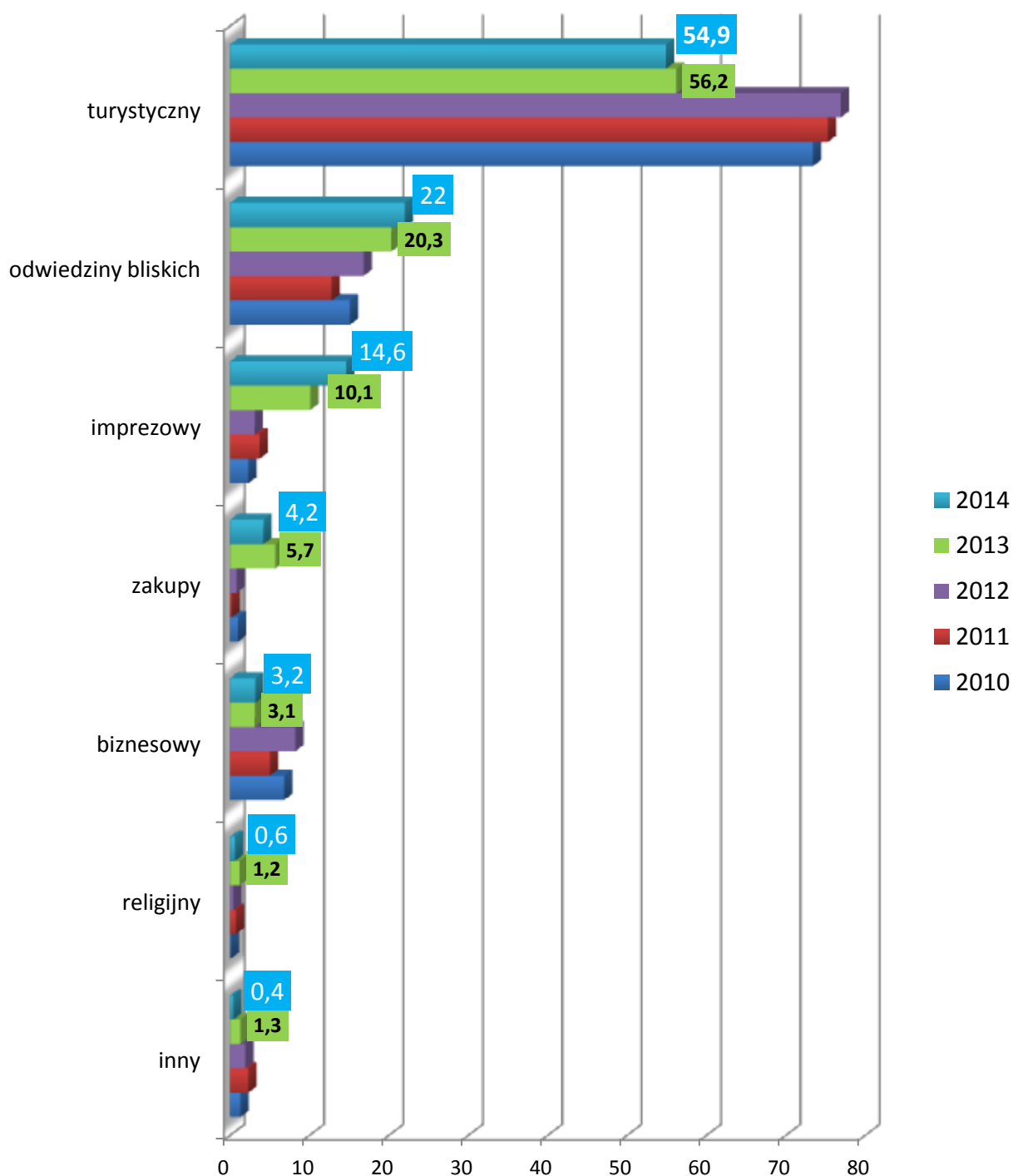
W jakim celu przyjechał P. do Torunia?

Wykres poniżej przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie o główny cel wizyty w Toruniu w poszczególnych latach badania. Nieprzerwanie od wielu lat główny powód przyjazdu do Torunia to chęć zwiedzenia miasta, wypoczynku oraz zamiar skorzystania z atrakcji turystycznych. Udział tej grupy turystów w tym roku pozostał na podobnym poziomie 54,9% w 2014 roku, do 56,2% w roku 2013. Niezmiennie drugim w kolejności celem przyjazdu są odwiedziny u rodziny lub znajomych, które bardzo często łączą się z celem turystycznym. W 2014 roku zanotowano kolejny wzrost tych celów odwiedzin naszego miasta z 20,3% do 22%. Największym wzrostem popularności cieszą się

odwiedziny Torunia ze względów imprezowych z 10,1% w 2013 na 14,6% w 2014. Ów wzrost można przypisać głównie dwóm dużym imprezom, które mają miejsce w Toruniu, mianowicie w Grand Prix na żużlu oraz festiwalowi Skyway. Ilość gości w naszym mieście przybywająca ze względu na cele biznesowe utrzymała się na podobnym poziomie 3,2% w 2014 i 3,1% w 2013. Również przyjazdy w celach zakupowych i religijnych pozostały na podobnym poziomie.

Wykres 20: Rozkład odpowiedzi na pytanie *W jakim celu przyjechał Pan/Pani do Torunia?* Lata 2010-2014 (w procentach)

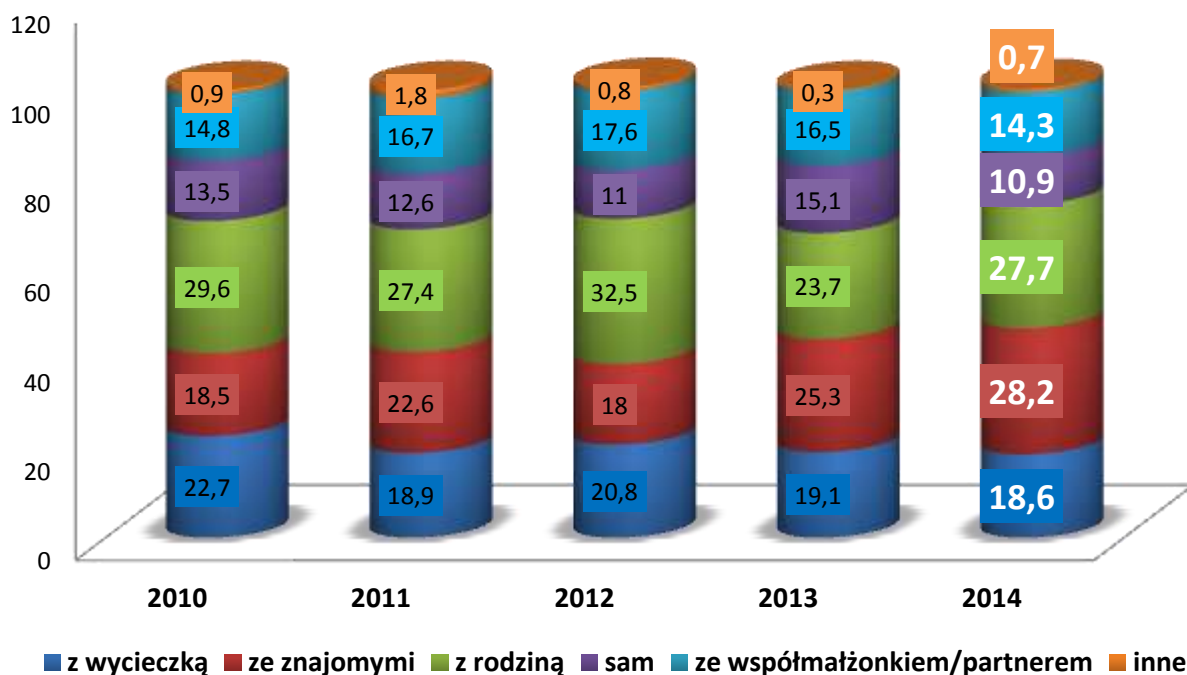

Charakterystyka turystów ze względu na towarzystwo w trakcie podróży

W kwestionariuszu turystom zostało zadane pytanie o to w jakim towarzystwie odwiedzili nasze miasto. Ze względu na towarzystwo w podróży odwiedzających dzielimy na turystów zorganizowanych, czyli podróżujących z wycieczką oraz na turystów indywidualnych, podróżujących z rodziną, ze znajomymi, z współmałżonkiem czy samotnie. Badanie z 2014 roku wykazało, że w Toruniu nadal utrzymuje się duża ilość turystów indywidualnych (w 2014 81,4%, a w 2013 roku 80,9%), organizujących swój przyjazd do Torunia „na własną rękę”.

Najwięcej osób przyjechało do Torunia w towarzystwie znajomych – 28,2% i rodziny 27,7%
Respondenci odwiedzający Toruń wraz ze współmałżonkiem, czy partnerem stanowili 14,3% ogółu, 10,9% to turyści samotnie zwiedzający Toruń.

Wykres 21: Rozkład odpowiedzi na pytanie *Z kim przyjechał Pan/Pani do Torunia?* – dane z lat 2010-2014

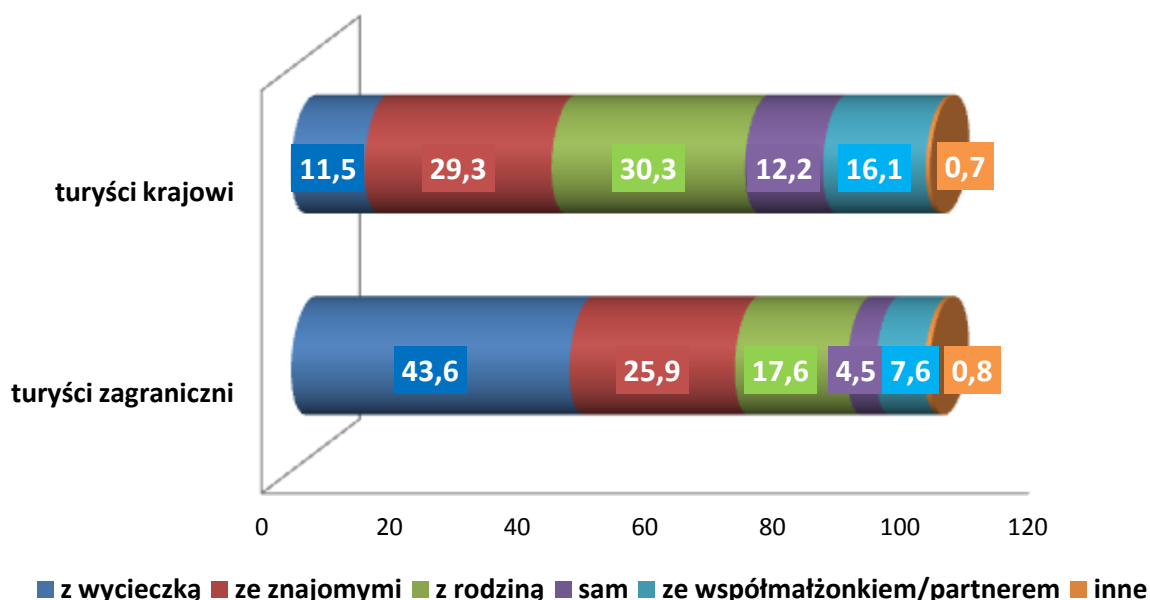
W 2014 roku Polacy częściej odwiedzali nasze miasto indywidualnie przy czym:

- co trzeci Polak przyjechał w towarzystwie rodziny (30,3%) lub znajomych (29,3%),
- co szósty z turystów krajowych przyjechał ze współmałżonkiem (16,1%)
- co dziesiąty z turystów polskich przyjechał z wycieczką (11,5%) lub sam (12,2%)

W 2014 roku turyści zagraniczni częściej odwiedzali Toruń indywidualnie niż z wycieczką przy czym:

- największy odsetek obcokrajowców odwiedził Toruń w towarzystwie wycieczki (43,6%),
- 17,6% turystów zagranicznych przyjechało do Torunia z rodziną
- co czwarty turysta zagraniczny odwiedził miasto ze znajomymi (25,9%),
- prawie co dziesiąty (7,6%) przyjechał ze współmałżonkiem lub partnerem
- 4,5% obcokrajowców przyjechało samotnie

Wykres 22: Podział turystów polskich i zagranicznych ze względu na towarzystwo w trakcie podróży w 2014 roku (w procentach)

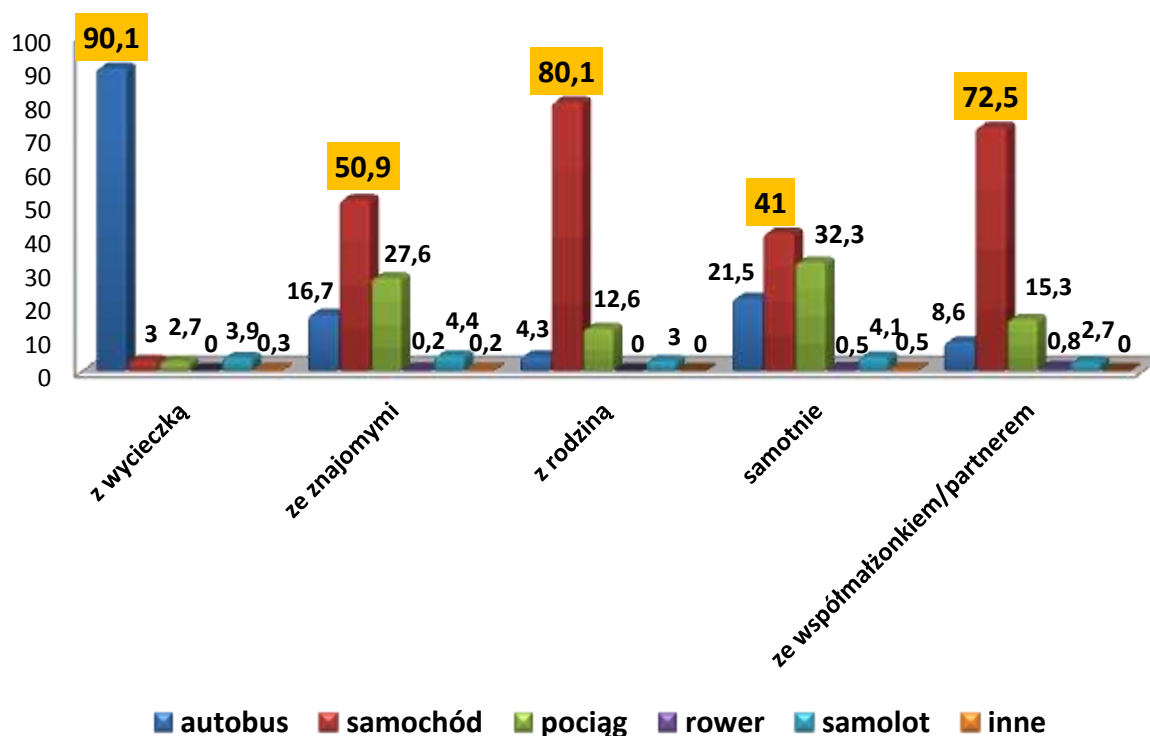

Poniższy wykres przedstawia podział turystów przyjeżdżających w różnym towarzystwie do Torunia pod względem wybranego środka transportu. Turyści zorganizowani w ogromnej większości poruszają się autokarem (90,1%), a jedynie niewielki odsetek z nich przyjechało pociągiem (2,7%) i samochodem (3%). 80,1% turystów odwiedzających Toruń z rodziną przyjechało samochodem, 12,6% z nich zdecydowało się na kolej, zaś 4,3% zdecydowało się dostać do Torunia autobusem. Osoby odwiedzające Gród Kopernika w towarzystwie znajomych poruszały się przede wszystkim samochodem (50,9% z nich) i pociągiem (27,6% z nich). Prawie co czwarty turysta przyjeżdżający ze znajomymi korzystał z autobusu (16,7%). Wśród osób podróżujących samotnie – w dużej części są to osoby będące w delegacji, pracujące w terenie – największą popularnością cieszył się samochód (41% wskazań), zaś w nieco mniejszym stopniu kolej (32,3% wskazań). Odwrotnie wygląda sytuacja

w przypadku turystów podróżujących ze współmałżonkiem, partnerem: 72,5% z nich przyjechało samochodem, zaś co szósty odwiedzający zdecydował się na przyjazd do Torunia pociągiem (15,3% wskazań tej grupy respondentów).

Wykres 23: Wybierane przez respondentów środki transportu podczas przyjazdu do Torunia w zależności od towarzystwa w trakcie podróży w 2014 roku (w procentach)

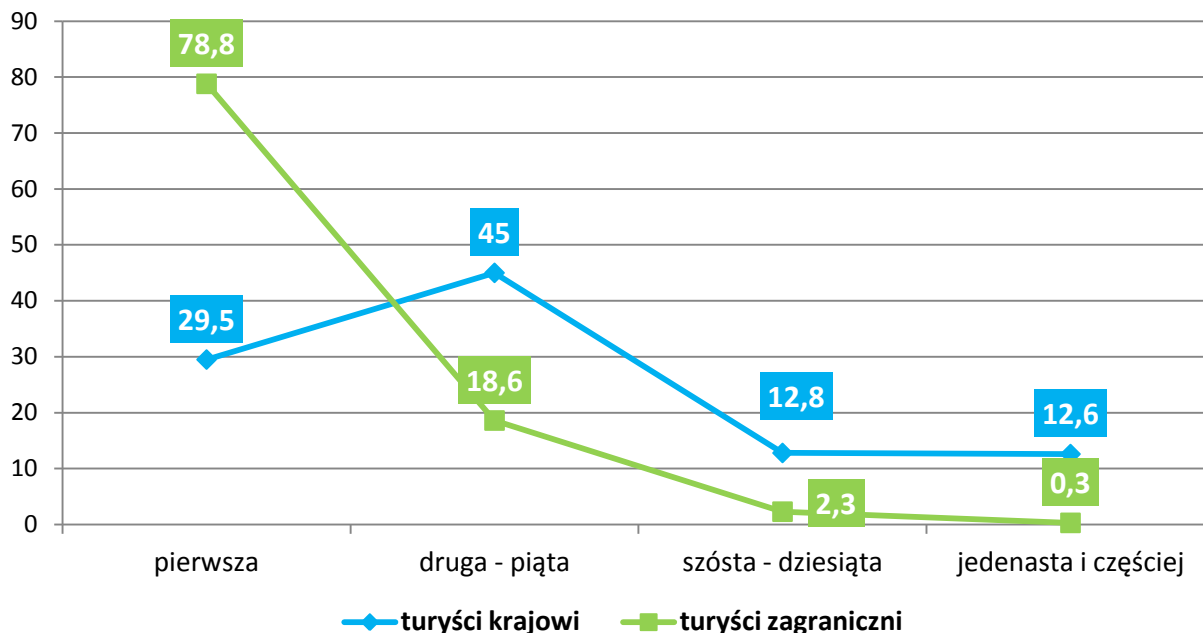

Charakterystyka respondentów ze względu na częstotliwość wizyt w Toruniu

W 2014 roku 78,8% turystów zagranicznych odwiedziło Toruń po raz pierwszy (w 2013 67,2%). Dla 18,6% obcokrajowców była to druga, trzecia, czwarta lub piąta wizyta (w 2013 roku było to 24,9%), a dla 0,6% była to więcej niż jedenasta wizyta.

W 2014 roku co trzeci turysta polski 29,5% odwiedził Toruń po raz pierwszy (w 2013 roku 28,7%). Więcej przyjeżdżających Polaków 45% (w 2013 roku 38,1%) odwiedziło Toruń po raz drugi, trzeci, czwarty bądź piąty, a 12,8% turystów krajowych przyjechało do Torunia co najmniej po raz szósty (w 2013 roku 7,8%). Co dziesiąty odwiedzający krajowy gościł w Toruniu jedenaście lub więcej razy.

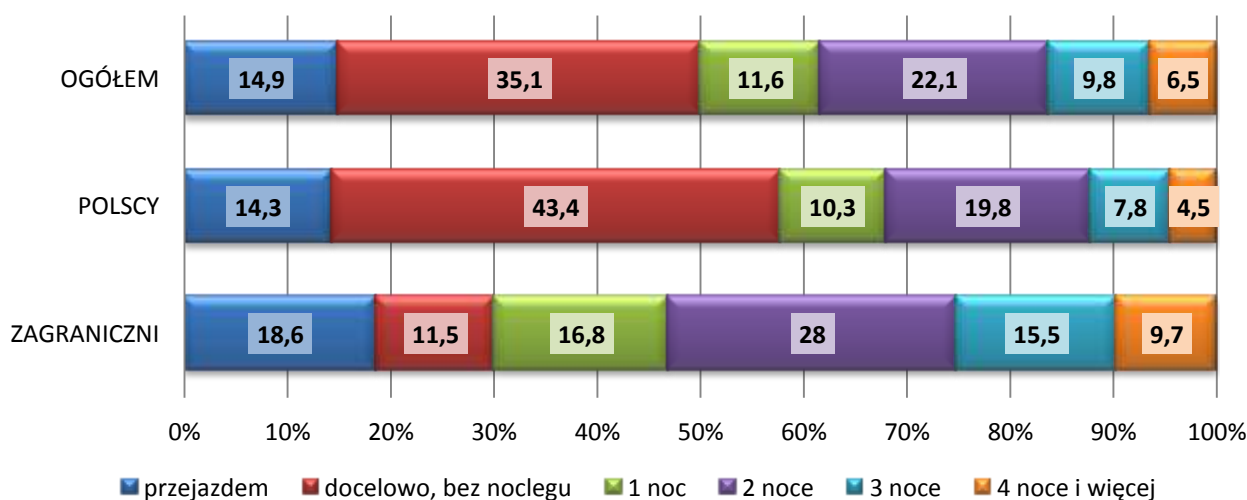
Wykres 24: Częstotliwość wizyt w Toruniu turystów polskich i zagranicznych w 2014 roku (w procentach)

Charakterystyka respondentów ze względu na długość pobytu w Toruniu

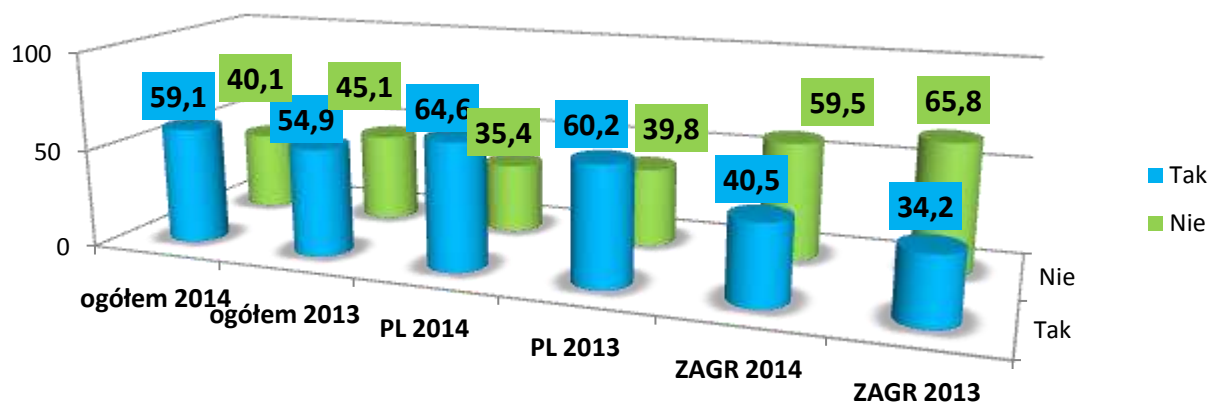
Turystów przyjeżdżających do Torunia dzielimy na tych jednodniowych (bez noclegu) i tych, którzy decydują się zostać na noc. Respondentom zostało zadane pytanie *Na jak długo przyjechał Pan/Pani do Torunia?* W celu określenia długości pobytu turystów. Odpowiedzi zostały pogrupowane w sześciu kategoriach: - 1. pobyt w Toruniu tylko przejazdem („przy okazji”), gdyż miejscem docelowym jest inna miejscowość, 2. pobyt jednodniowy, gdzie Toruń jest miejscem docelowym, 3. pobyt w mieście na jedną noc, 4. spędzenie dwóch nocy 5. trzech nocy, 6. skorzystanie z noclegu cztery lub więcej razy.

Wykres 25: Długość pobytu turystów w Toruniu (ogółem, polskich i zagranicznych) w 2014 roku (w procentach)

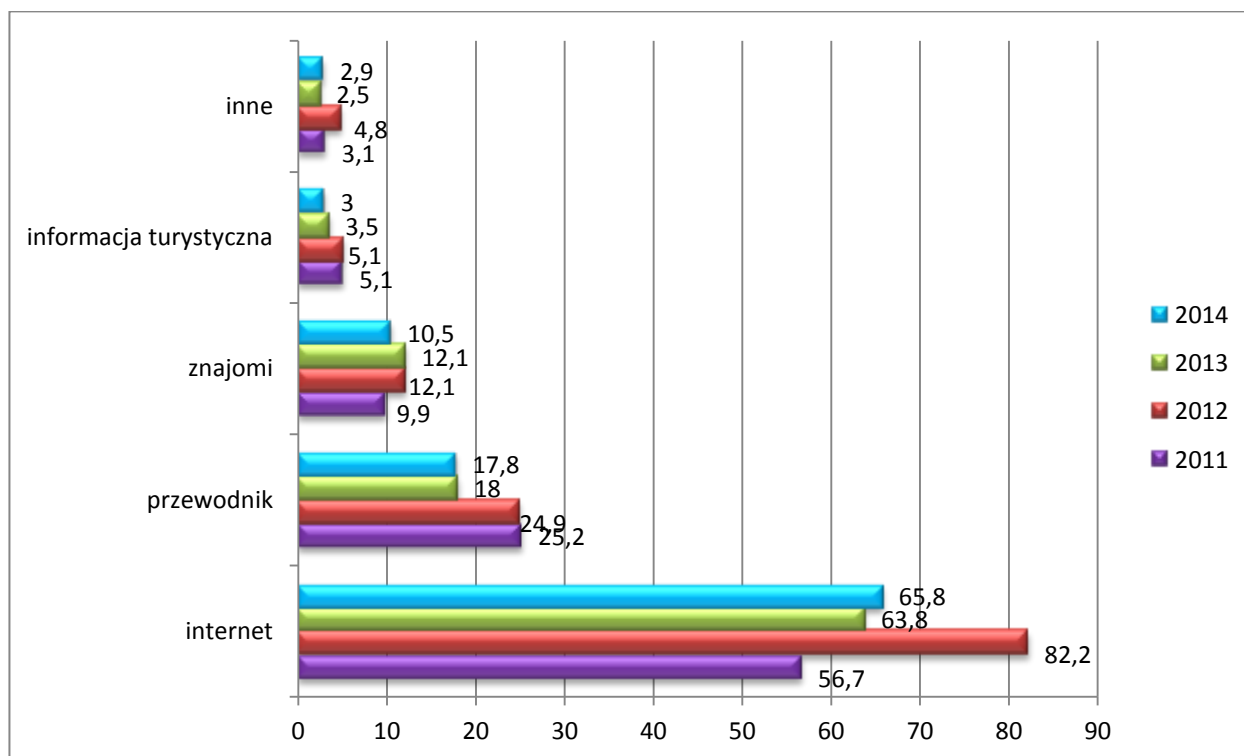
Charakterystyka respondentów ze względu na źródło informacji o Toruniu

W kwestionariuszu wywiadu respondentom zostało zadane pytanie: *Czy przed wyjazdem szukał Pan/Pani informacji o Toruniu?* Coraz więcej respondentów szuka informacji o Toruniu – ponad połowa odwiedzających 59,1% (w 2013 54,9% respondentów) przed przyjazdem szukała gdzieś informacji o Toruniu.

Wykres 27: Rozkład odpowiedzi na pytanie *Czy przed wyjazdem szukał Pan/Pani informacji o Toruniu?* (w procentach)

Respondenci, którzy w pierwszej części pytania odpowiedzieli, że szukali informacji o mieście przed przyjazdem, poproszeni byli o wskazanie ich źródeł. Mieli możliwość wskazać wiele odpowiedzi, zaś 3 z nich brane były do dalszej analizy. 59,1% ogółu respondentów szukało informacji o mieście i tym samym wskazało co najmniej jedno źródło. Podane wartości nie sumują się do 100, gdyż respondenci mieli możliwość wskazania kilku źródeł.

Turyści szukający wiadomości o Toruniu najczęściej sięgają do Internetu (w 2014 65,8% ogółu respondentów). Tym samym wyraźnie widać jak mocno utrzymuje się rola mediów elektronicznych w promocji turystycznej. W 2014 roku respondenci nieco rzadziej niż w 2013 sięgali po przewodniki książkowe. Badanie wykazało, że nadal istotnym źródłem informacji o mieście są znajomi i rodzina (wzrost o 10,5%).

Wykres 28: Rozkład odpowiedzi na pytanie *Gdzie przed wyjazdem szukał Pan/Pani informacji o Toruniu?* (w procentach)

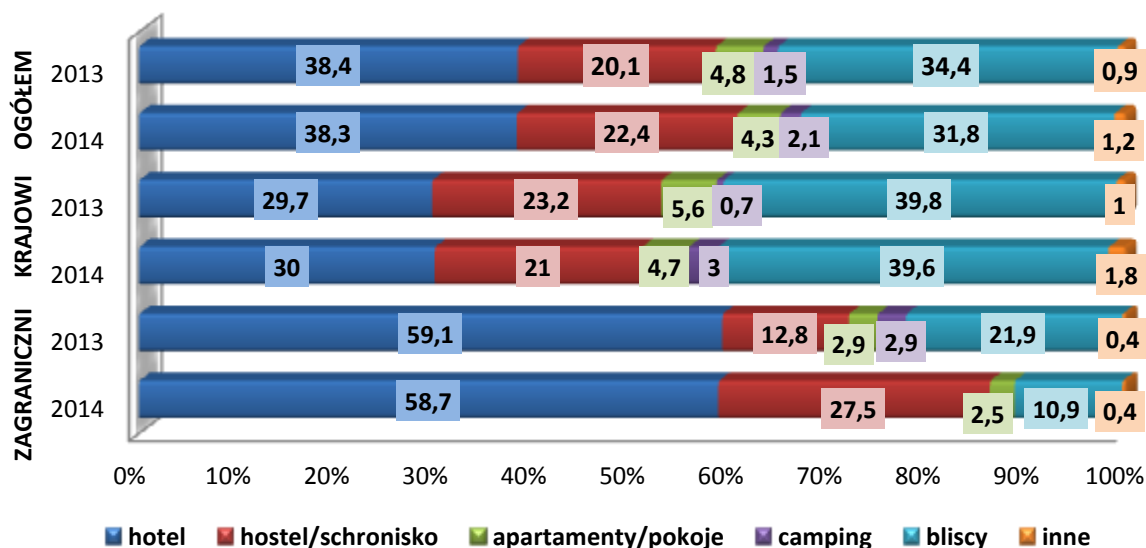
Charakterystyka respondentów ze względu na wybrany rodzaj zakwaterowania

Respondenci, którzy zdecydowali się na spędzenie co najmniej jednej nocy w Toruniu poproszeni byli o odpowiedź na 3 dodatkowe pytania. Zdarzały się sytuacje, podczas których turyści nie potrafili wskazać sposobu znalezienia noclegu (gdy nocleg był zapewniony przez organizatora), ocenić standardu obiektu (gdy jeszcze nie dotarli na miejsce zakwaterowania). Respondentom, którzy zatrzymali się na noc u rodziny lub znajomych pytania o sposób znalezienia noclegu oraz ocenę standardu obiektu w ogóle nie były zadawane.

Badanie wykazało, że turyści krajowi częściej nocują u bliskich 39,6% (w 2013 roku 39,8% nocujących) niż obcokrajowcy 10,9% (w 2013 roku 21,9% nocujących). Porównując ogólną ilość turystów zostających na noc u rodziny lub znajomych w 2014 roku z danymi za 2013 rok zauważamy spadek na poziomie 2,6%. Pierwszą najczęściej wybieraną formą noclegu były hotele – w ten sposób nocował więcej niż co trzeci respondent. Goście zagraniczni (58,7% obcokrajowców) częściej niż krajowi (30% Polaków) zdecydowali się na zakwaterowanie w hotelu. Pod kategorią „inne” kryją się wszelkie miejsca noclegowe nie wchodzące w skład ani sklasyfikowanych obiektów ani innych obiektów hotelarskich. Są to miejsca, których główną rolą nie jest udzielanie noclegów turystom takich jak szkoły, internaty, pokoje gościnne przy instytucjach itp. Z roku na rok coraz popularniejsze wśród turystów jest zjawisko „couchsurfingu”. Polega ono na wzajemnym „wypożyczaniu sobie

kanapy” wśród obcych sobie ludzi, z zamiłowaniem podróżników. Osoby te wcześniej rejestrują w serwisie internetowym możliwość udzielenia darmowego noclegu. Sami również korzystają z tego typu noclegu podróżując po innych krajach i nie ponosząc żadnych kosztów. W serwisie internetowym „couchsurfing” jest zarejestrowanych już ponad 1000 osób gotowych przyjąć turystę w Toruniu.

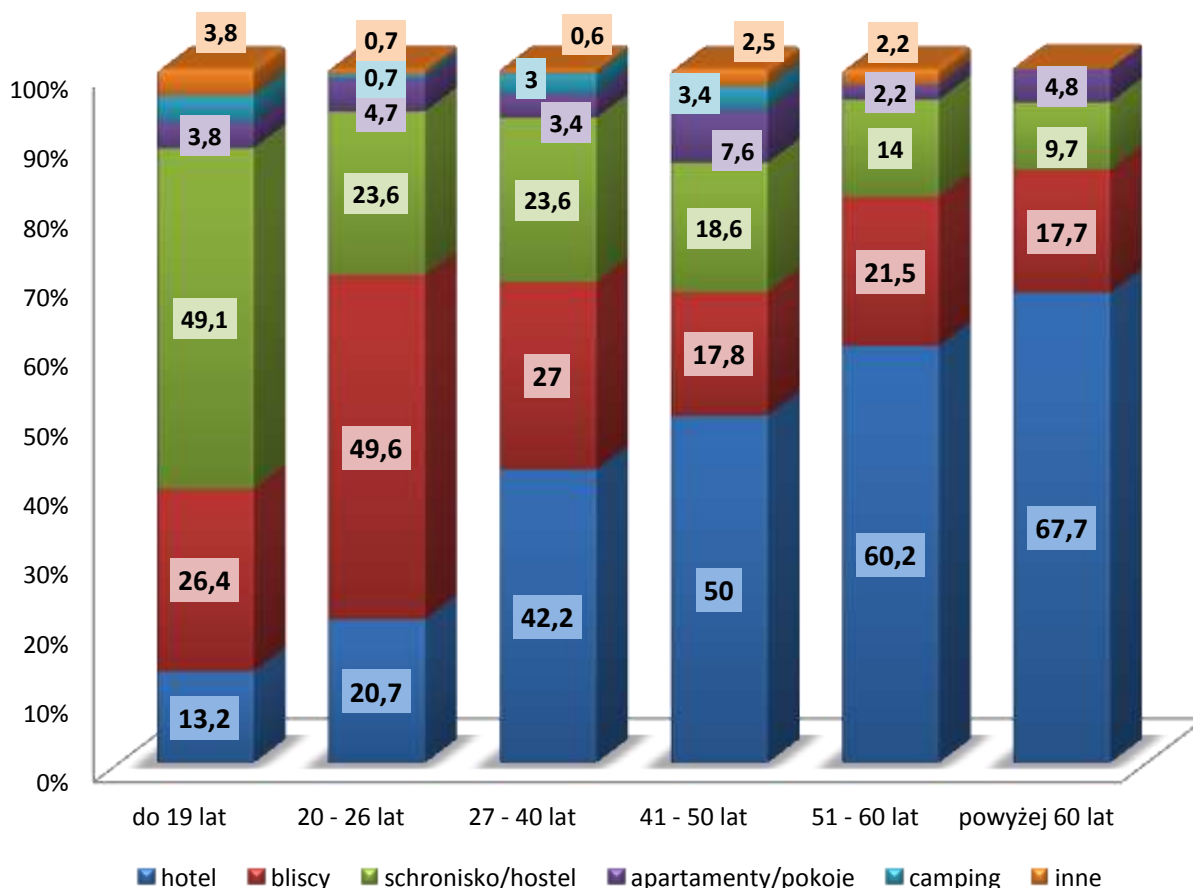
Wykres 29: Wybrany rodzaj zakwaterowania wśród turystów polskich i zagranicznych w latach 2013-2014

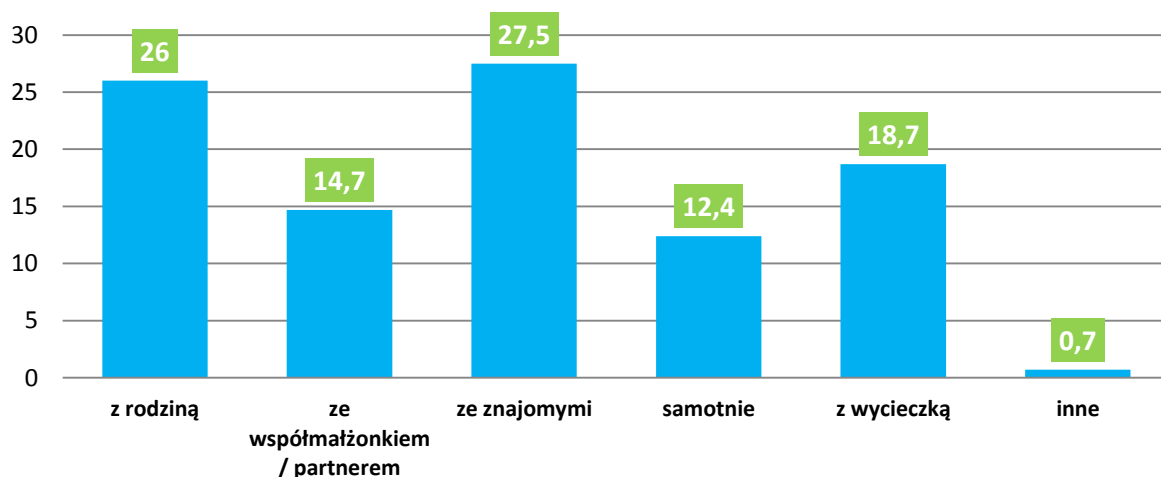
Respondenci w wieku do 19 roku życia, którzy zdecydowali się na nocleg w Toruniu kwatrowali się głównie w schronisku lub hostelu 49,1% (w 2013 roku 42,9%) i u rodziny, znajomych 26,4% (w 2013 29,8%). Najmłodszy turyści w największym stopniu w porównaniu z innymi grupami wiekowymi korzystali z bazy noclegowej określoną kategorią „inne”. Młodzież akademicka nocująca w Toruniu najczęściej zatrzymywała się u rodziny, znajomych 49,6% (w 2013 46,8%). Na nocleg w ewidencjonowanych obiektach hotelarskich zdecydował się więcej niż co trzeci uczestnik tej grupy wiekowej (20,7% zatrzymało się w hotelu, 23,6% w schronisku, hostelu). Respondenci w wieku od 27 do 40 lat to turyści, którzy najczęściej odwiedzają Toruń. Najczęściej członkami tej grupy są osoby pracujące, posiadające rodzinę i oddzielne gospodarstwo domowe. Ci turyści najczęściej zatrzymywali się w hotelu 42,2% (w 2013 52,3%). Drugą najczęściej wskazywaną formą zakwaterowania był nocleg u rodziny, znajomych 27% (w 2013 roku 26,7% wskazań). Podróżni z grupy wiekowej 41-50 lat najczęściej nocują w hotelu 50% (w 2013 45,5%), zaś drugą formą noclegu jest zatrzymanie się w schronisku. Turyści w wieku 51-60 lat najczęściej wybierają nocleg w hotelu 60,2% (w 2013 64,4%). Niewątpliwie jest to spowodowane zasobem portfela, osoby w tym wieku wybierając formę noclegu nie zawsze kierują się najniższą ceną. Co czwarty turysta z tej grupy zostający na noc w Toruniu śpi u rodziny lub znajomych 21,5% (w 2013 18,6% wskazań). Wybór

osób powyżej 60 roku życia odnośnie formy noclegu jest zbliżony do decyzji podejmowanych przez nieco młodszych respondentów. Większość z najstarszej grupy turystów decyduje się na nocleg w hotelu 67,7% (w 2013 56,1% nocujących w wieku powyżej 60 lat). Co piąty respondent z tej grupy śpiący co najmniej jedną noc kwateruje się u rodziny, znajomych (17,7%).

Wykres 31: Grupy wiekowe turystów ze względu na wybrany sposób zakwaterowania w 2014 roku

Wykres 32: Towarzystwo w trakcie podróży wśród turystów decydujących się na nocleg w Toruniu w 2014 roku

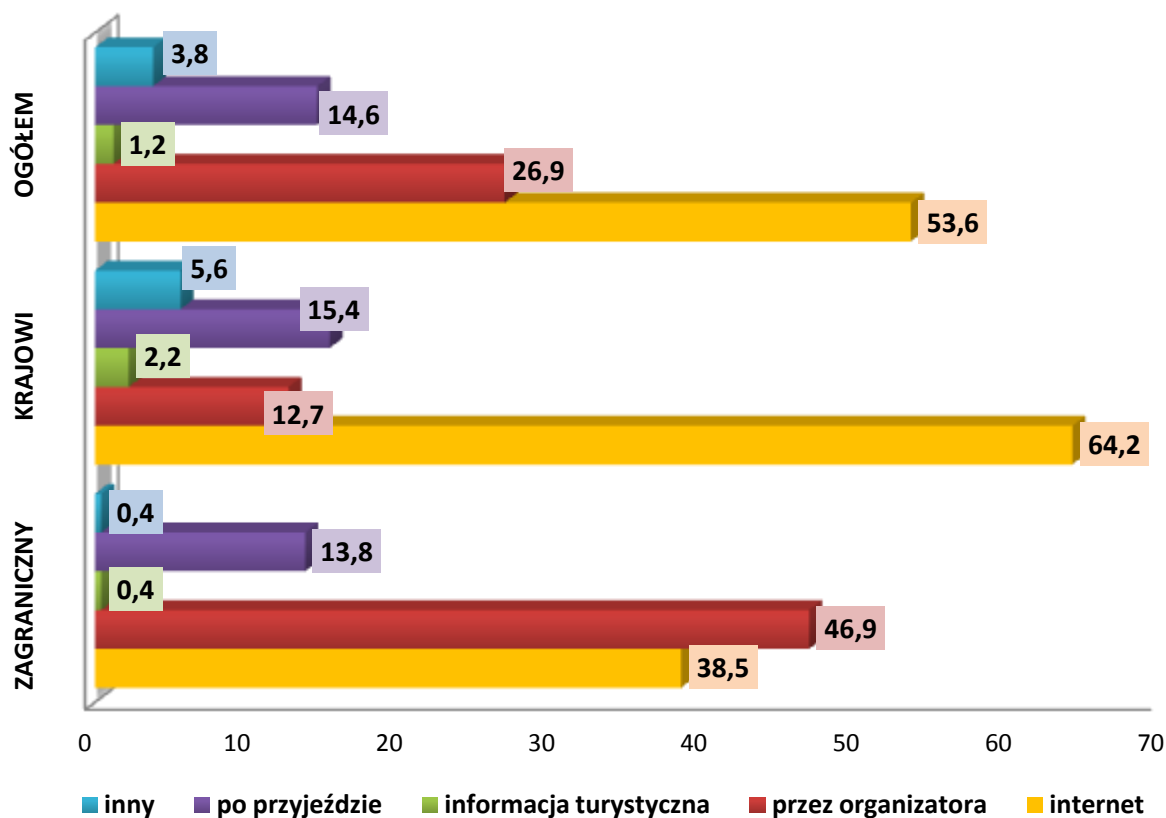

Charakterystyka respondentów ze względu na sposób znalezienia noclegu

Na pytanie *W jaki sposób znalazł Pan/Pani nocleg w Toruniu?* odpowiadali wyłącznie respondenci decydujący się na co najmniej jeden nocleg w mieście. Z tego pytania byli zwolnieni respondenci, którzy we wcześniejszym pytaniu o sposób zakwaterowania wskazali rodzinę, znajomych. Grupa osób nocujących w ten sposób nie oceniała również standardu noclegu, ceny w stosunku do standardu czy dostępności informacji o tym noclegu.

Najczęściej turyści znajdują nocleg na pomocą Internetu. W 2014 roku 53,6% ogółu respondentów spośród udzielających odpowiedzi na pytanie o sposób znalezienia noclegu wskazało Internet (przed rokiem odsetek ten wyniósł 56,7% ogółu). Podobnie jak przed rokiem, również w 2014 roku częściej turyści krajowi (64,2% wskazań) niż zagraniczni (38,5% wskazań) szukali noclegu w ten sposób.

Wykres 33: Sposób znalezienia noclegu w 2014 roku (w procentach)

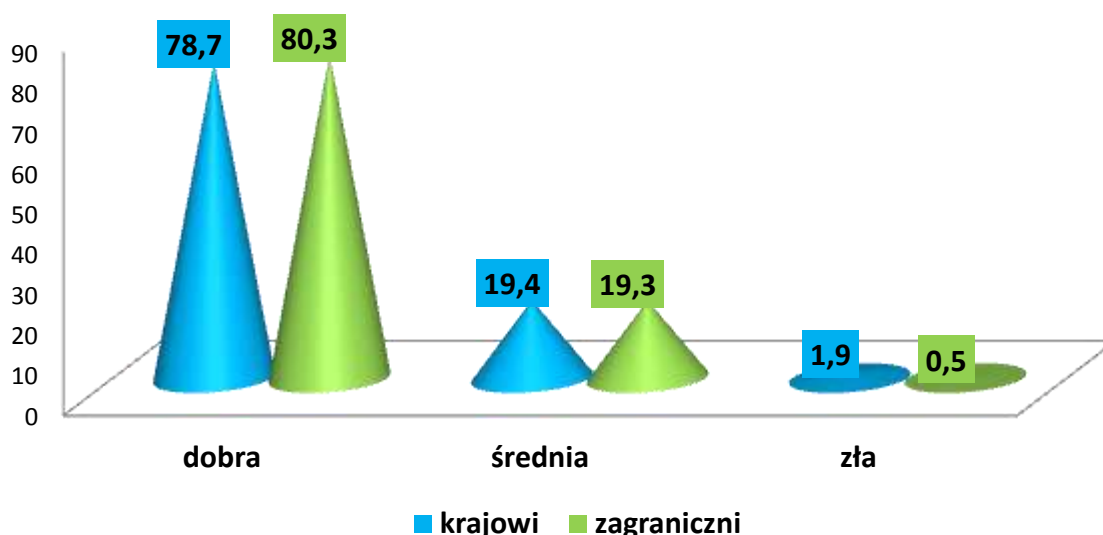
b) Baza noclegowa w opinii respondentów

Nocujący w Toruniu proszeni byli o ocenę toruńskiej bazy noclegowej w skali trójstopniowej pod następującymi względami:

- dostępność informacji o noclegach – czy informacja o obiektach była zrozumiała i wystarczająco obszerna w miejscu jej poszukiwania, dostępna zarówno w miejscu zamieszkania turysty jak i w Toruniu;
- różnorodność bazy noclegowej – czy turysta wybierając obiekt noclegowy ma szeroki wachlarz możliwości w zależności od standardu, lokalizacji czy ceny;
- standard – czy miejsce spełniało w subiektywnym odczuciu potrzeby turysty;
- cena w stosunku do standardu – czy cena była adekwatna do standardu obiektu, czy usługa noclegu była warta swojej ceny.

Dostępność informacji o noclegach przez respondentów była oceniana w skali trójstopniowej jako dobra, średnia lub zła i uzyskała wynik **2,79** (w 2013 roku została oceniona na 2,71). Wśród odpowiedzi dominują pozytywne opinie.

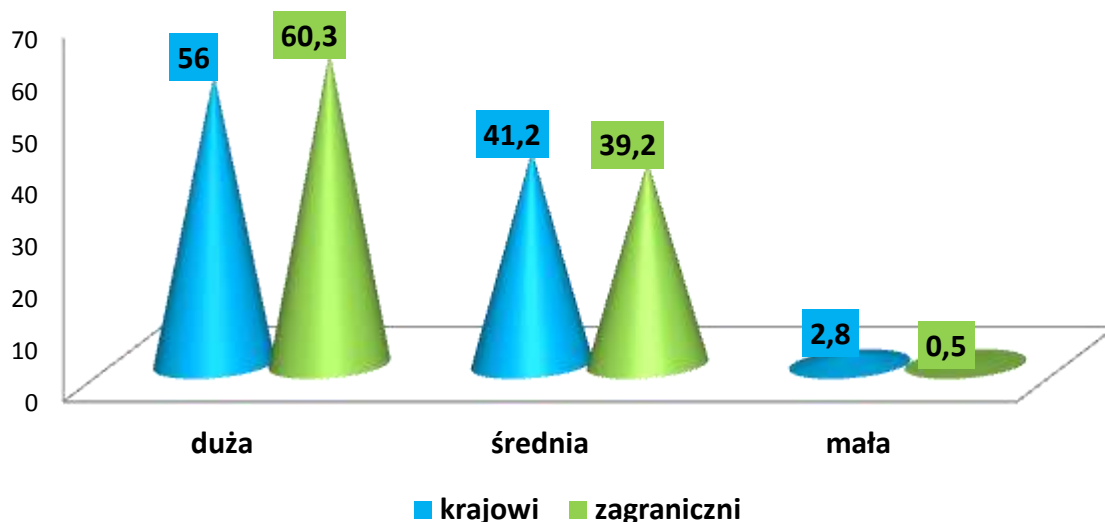
Wykres 34: Jak ocenia Pan/Pani bazę noclegową Torunia pod względem dostępności informacji? (w procentach)

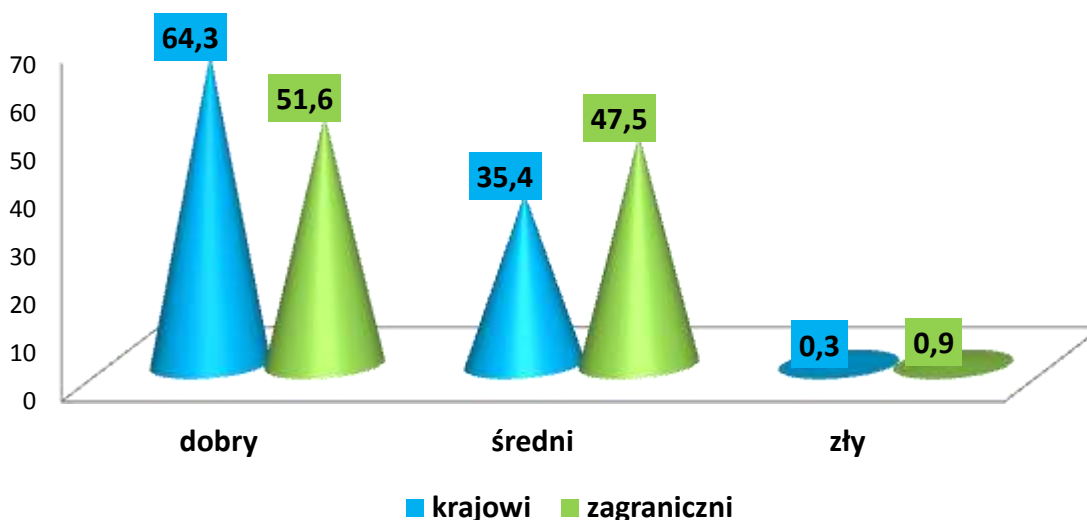
Różnorodność oferty noclegowej poddana była trójstopniowej ocenie (duża, średnia, mała). Średnia ocena w 2014 roku wyniosła **2,55** (w 2013 roku oceniona została na 2,47).

Wykres 35: Jak ocenia Pan/Pani bazę noclegową Torunia pod względem różnorodności? (w procentach)

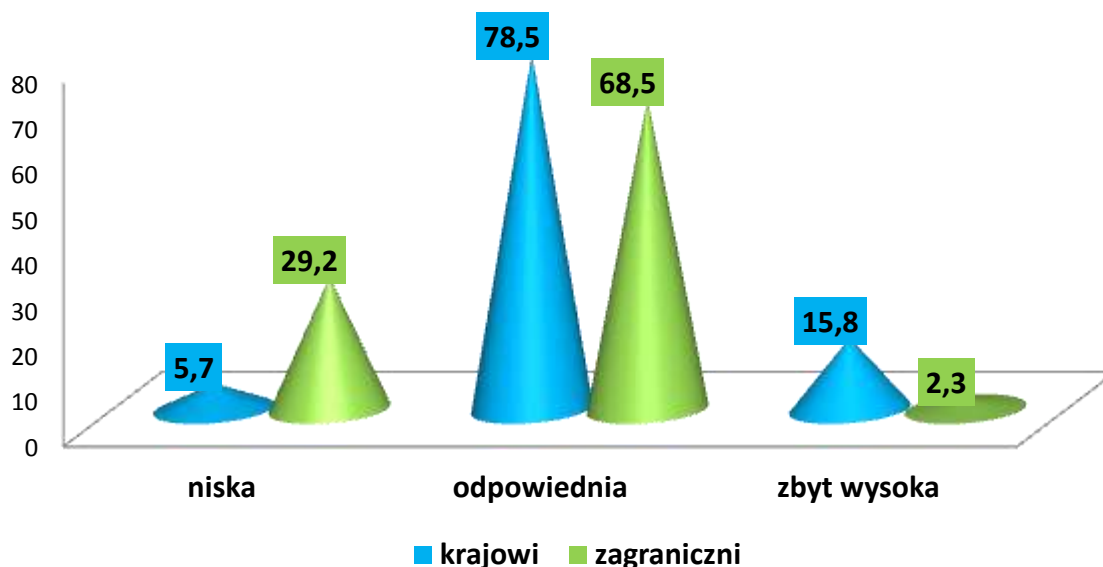
Standard bazy noclegowej w Toruniu według subiektywnych odczuć respondentów był oceniany w skali trójstopniowej (dobry, średni, zły). Średnia ocena standardu w opinii ogółu turystów decydujących się na nocleg w obiektach noclegowych w Toruniu wyniosła **2,59** (przed rokiem było 2,65). Ocenę „dobry” częściej nadawali przyjezdni z kraju niż z zagranicy. Z kolei obcokrajowcy częściej niż Polacy oceniali standard jako „średni”.

Wykres 36: Jak ocenia Pan/Pani bazę noclegową pod względem standardu? (w procentach)

Cena w stosunku do standardu opiniowana była przez respondentów za pomocą trójstopniowej skali i mogła być niska, odpowiednia lub zbyt wysoka. Przy czym 3 punkty przypadają za cenę uznaną za niską, 2 punkty za cenę odpowiednią zaś 1 za zbyt wysoką w opinii turystów. W przeciwieństwie do powyższych wyników w przypadku kryterium ceny - im wynik bliższy zeru tym ceny noclegów uznawane są przez turystów za niższe. Średnia ocena w opinii ogółu gości decydujących się na nocleg w obiektach noclegowych miasta wyniosła **2,04** (w 2013 2,08).

Wykres 37: Jak ocenia Pan/Pani bazę noclegową w Toruniu pod względem stosunku do cena/standard? (w procentach)

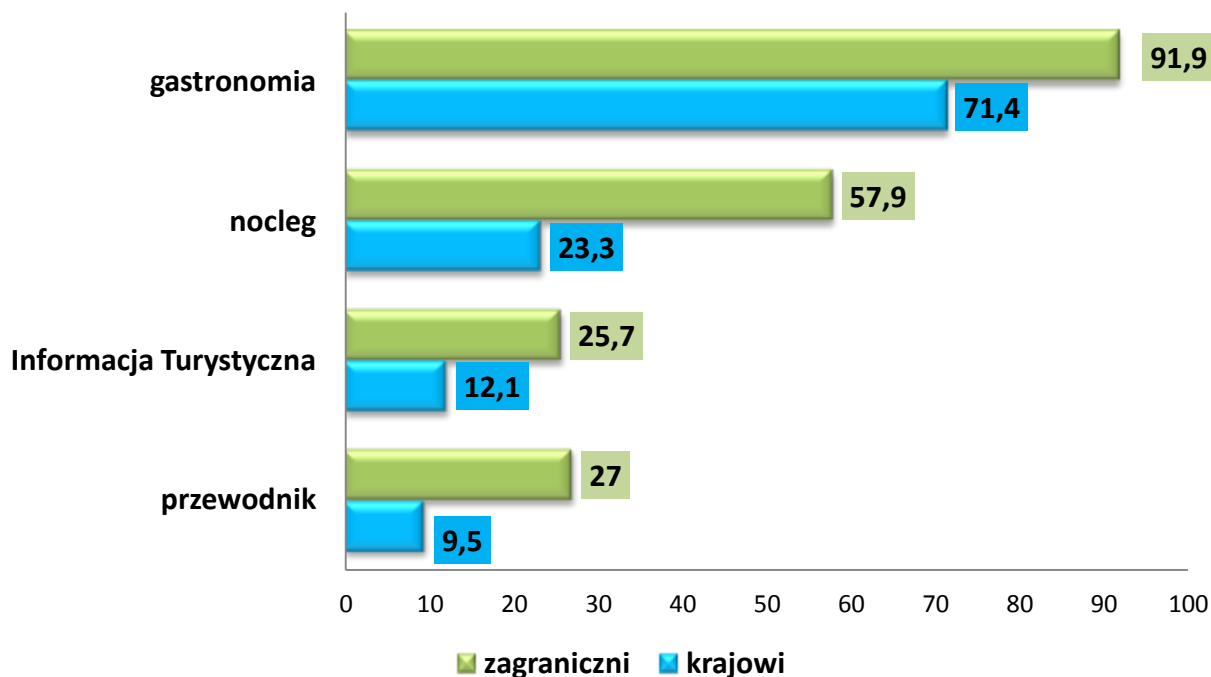

c) Wykorzystanie form obsługi ruchu turystycznego przez respondentów

Ogół usług oferowanych przyjeżdżającym turystom podzielono na cztery główne formy obsługi: usługi przewodnickie, informację turystyczną, gastronomię i noclegi. Respondenci proszeni byli o wskazanie w ankiecie tych form obsługi turystów z których skorzystali bądź mają zamiar skorzystać. Niezależnie czy respondenci już skorzystali z danej usługi czy jedynie wyrazili taką chęć, odpowiedź była brana do dalszej analizy.

Obcokrajowcy częściej niż obywatele Polski odwiedzający Toruń korzystają z usług Ośrodka Informacji Turystycznej. W 2014 roku co czwarty obcokrajowiec zasięgał rady (bądź miał taki zamiar) u pracowników Ośrodka Informacji Turystycznej. Wśród turystów krajowych 12,1% wskazało, że skorzystało z usług informacji turystycznej. Z gastronomii nieco częściej korzystali turyści zagraniczni 91,9% (w 2013 roku 59%) niż krajowi 71,4% (w 2013 również 76,6%). Badanie ankietowe wykazało, że częściej na nocleg w obiektach hotelarskich decydowali się obcokrajowcy 57,9% (w 2013 26,3%) niż turyści krajowi 23,3% (w 2013 25%).

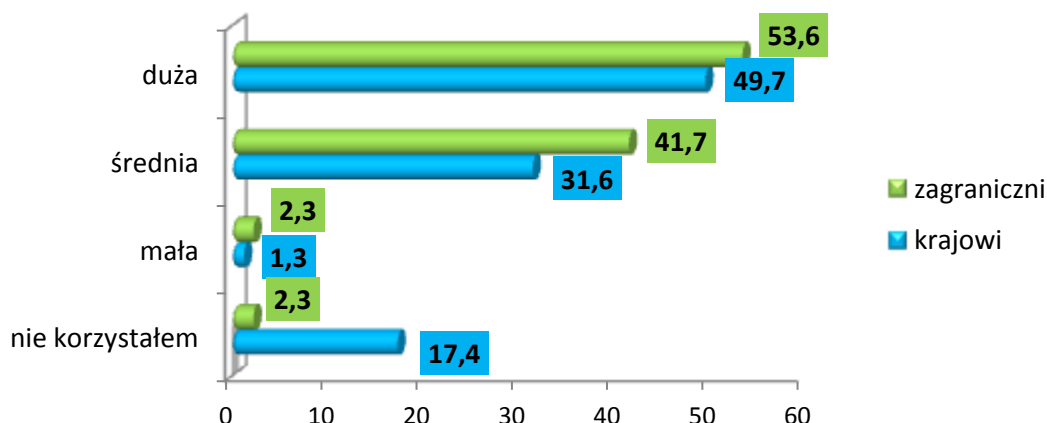
Wykres 38: Wykorzystanie form obsługi ruchu turystycznego w 2014 (w procentach)

d) Baza gastronomiczna w opinii respondentów

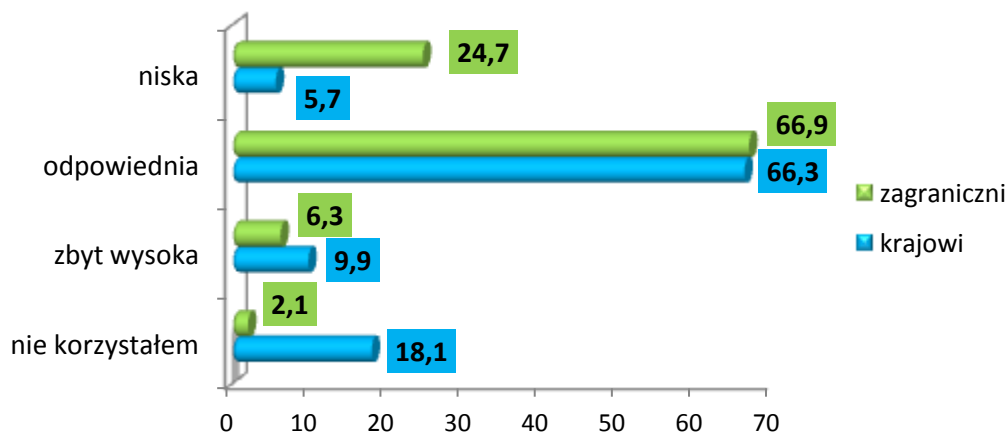
Z badania ankietowego wynika, że około 80% turystów skorzystało bądź zadeklarowało chęć skorzystania z gastronomii podczas pobytu w Toruniu. Respondenci proszeni byli o ocenę gastronomii pod dwoma względami: dostępności/różnorodności oraz ceny w stosunku do standardu. Zdarzały się, że sytuacje, że turyści nie zdążyli jeszcze skorzystać z oferty toruńskich barów i restauracji i nie potrafili wyrazić swojego zdania na ten temat, więc zaznaczali odpowiedź „nie korzystałem”. Bywało również, że różnorodność/dostępność restauracji oceniali bez skorzystania z ich oferty. Z kolei kryterium ceny względem standardu w danym lokalu było możliwe do ocenienia jedynie wtedy gdy respondent już skorzystał z danej oferty gastronomicznej. Różnorodność bazy gastronomicznej turyści oceniali w skali trójstopniowej (duża, średnia, mała) przy czym ocena najwyższa to 3 punkty a najniższa 1 punkt. Turyści krajowi niżej oceniali stan toruńskiej gastronomii niż obcokrajowcy (49,7% wskazań) i rzadziej używali oceny „średniej” (31,6% wskazań). Większość turystów zagranicznych również najczęściej oceniała dostępność gastronomii jako „dużą” (53,6% wskazań), rzadziej jako „średnią” (41,7%).

Wykres 40: Dostępność, różnorodność bazy gastronomicznej w 2014 roku (w procentach)

Turyści oceniali toruńskie restauracje pod względem ceny w stosunku do jakości usług w trójstopniowej skali: przy czym najwyższa nota (3) przyznawana była, gdy turysta uznał cenę posiłku na „niską”, średnia (2) za „odpowiednią”, zaś najniższa (1), gdy cena była „za wysoka”, nie adekwatna do wartości. W 2014 zauważamy podobną ilość wskazań na cenę „odpowiednią” zarówno w przypadku turystów krajowych (66,3%) jak i zagranicznych (66,9%).

Wykres 41: Cena w stosunku do jakości usług w restauracjach, barach, pubach w Toruniu w 2014 roku

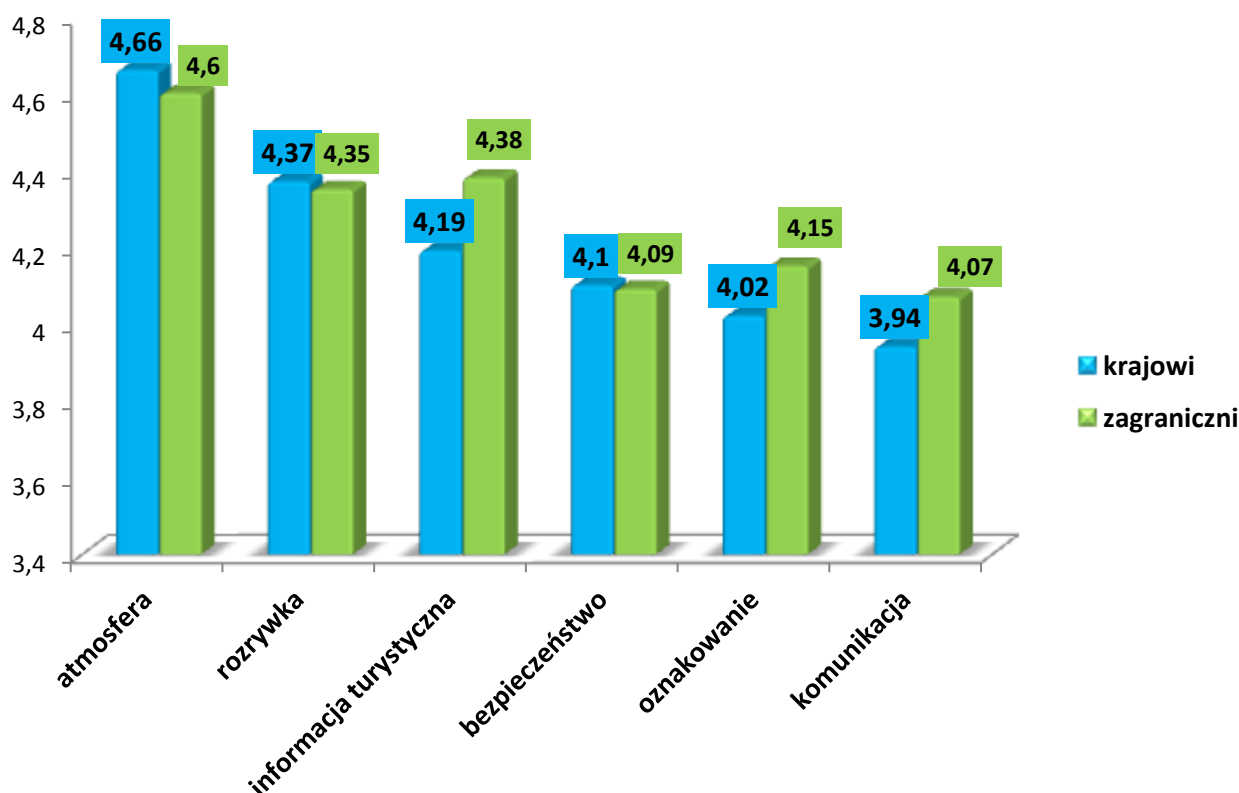

e) Opinie odwiedzających o wybranych elementach wizerunku turystycznego miasta

Każdy turysta biorący udział w badaniu proszony był o ocenę wybranych elementów wizerunku miasta. Turyści oceniali bezpieczeństwo, oznakowanie, atmosferę miasta, informację turystyczną, komunikację oraz rozrywkę w skali pięciostopniowej (b. dobrze, dobrze, przeciętnie, źle, b. źle).

Najwyżej ocenianym elementem wizerunku miasta w 2014 roku była atmosfera Torunia (podobnie jak przed rokiem), która uzyskała średnią notę **4,65** (w 2013 4,7). Nieco mniejsze noty uzyskano w przypadku wszystkich innych zmiennych - bezpieczeństwa – **4,09** (w 2013 4), informacji turystycznej – **4,23** (w 2013 4,2), w przypadku rozrywki – **4,37** (w 2013 4,3), oznakowania – **4,05** (w 2013 3,9) oraz komunikacji – **3,96** (w 2013 3,6).

Wykres 42: Średnie oceny atmosfery, rozrywki, bezpieczeństwa, systemu informacji turystycznej, oznakowanie i komunikacji turystów polskich i zagranicznych w 2014 roku

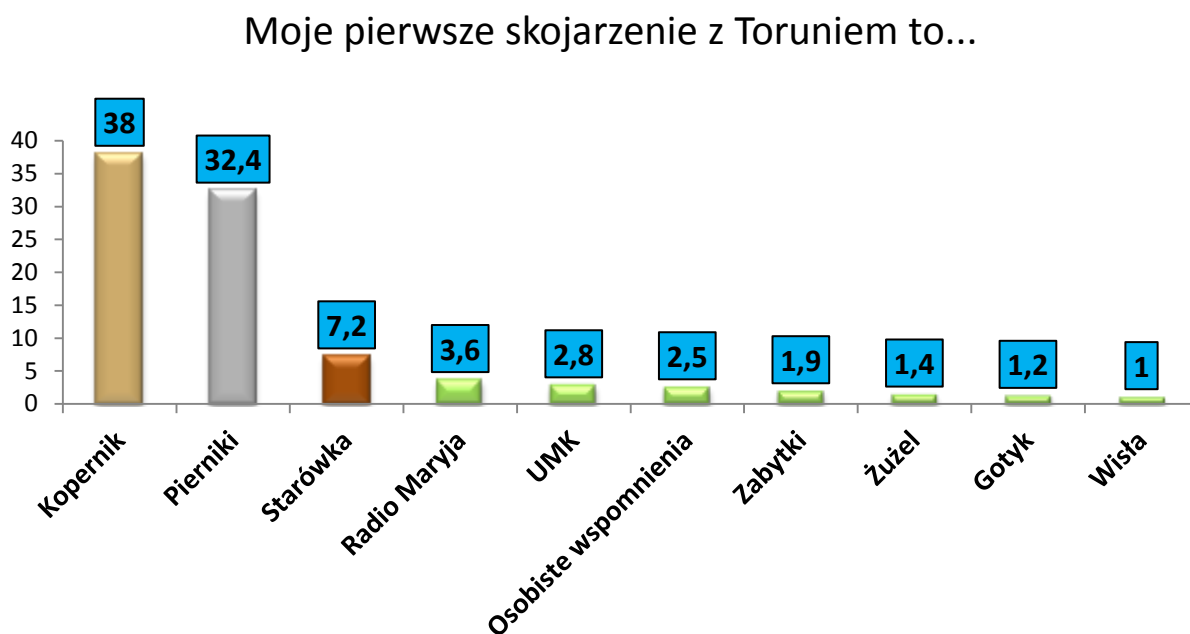

f) Skojarzenia z Toruniem turystów odwiedzających miasto

W kwestionariuszu wywiadu respondentom zostało zadane pytanie *Z czym kojarzy się Pani/Panu Toruń?*. Respondenci mogli wskazać wiele skojarzeń, 3 pierwsze brane były do dalszej analizy. Ankieterzy szczególną uwagę zwracali na kolejność podawania odpowiedzi. Dzięki temu możliwe jest wykazanie o czym myślą turyści w pierwszej chwili po usłyszeniu hasła „Toruń”. Jedynie 2,2% ogółu respondentów nie potrafiło wskazać żadnego skojarzenia z miastem (w 2013 roku było 2%). Toruń jest miastem, które posiada mocną, rozpoznawalną markę i jednoznacznie wzbudza wśród respondentów pozytywne, konkretne skojarzenia. 97,8% ogółu respondentów potrafiło wskazać i nazwać symbole związane z Toruniem. Sukces jest tym większy, gdyż skojarzenia z

Toruniem nie były w ankiecie wskazane jako możliwości wyboru. Respondenci proszeni byli o samodzielne wskazanie toruńskich symboli. Najczęściej Toruń kojarzy się turystom z postacią Mikołaja Kopernika. Jeśli chodzi o pierwszą myśl, pierwsze skojarzenia związane z Toruniem – 38% ogółu respondentów w pierwszej odpowiedzi wskazało właśnie Kopernika jako najważniejsze skojarzenie z Toruniem, pierniki uplasowały się na drugim miejscu 32,4%.

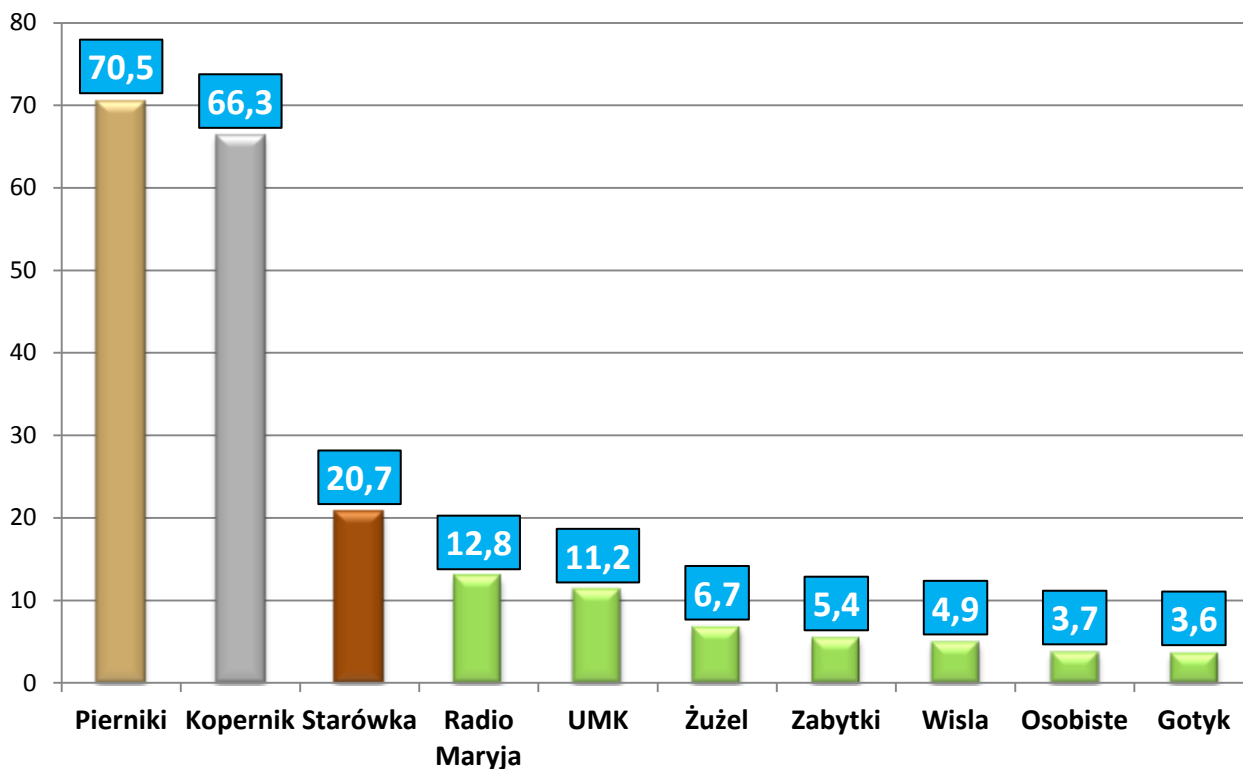
Wykres 43: Pierwsze skojarzenie respondentów z Toruniem w 2014 roku (w procentach)

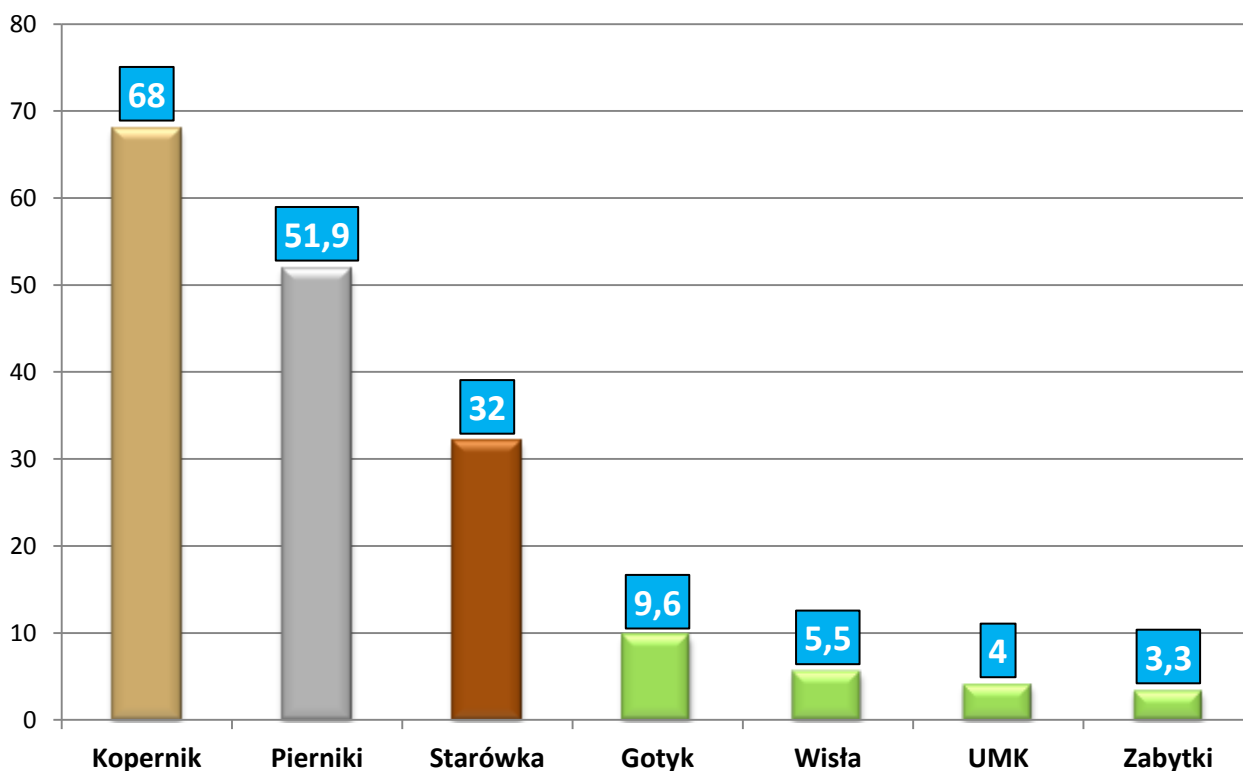
Z ogółu skojarzeń turystów odwiedzających Toruń można wyróżnić kategorie odpowiedzi typowe dla gości krajowych jak i zagranicznych. Pierwszych 10 wskazań gości z Polski to: pierniki, Kopernik, Starówka, UMK, Radio Maryja, żużel, Wisła, gotyk, zabytki i osobiste wspomnienia. Natomiast zagraniczni turyści częściej wskazują kategorie bardziej ogólne i uniwersalne, cenione przez przedstawicieli różnych krajów, pierwszych kilka skojarzeń to: Kopernik, pierniki, Starówka, gotyk, Wisła, UMK, zabytki.

Wykresy 44 i 45: Skojarzenia respondentów z Toruniem, turystów polskich i zagranicznych w 2014 roku (w procentach)

Toruń kojarzy mi się z... (łącznie suma 3 skojarzeń, turyści krajowi)

Toruń kojarzy mi się z... (łącznie suma 3 skojarzeń, turyści zagraniczni)

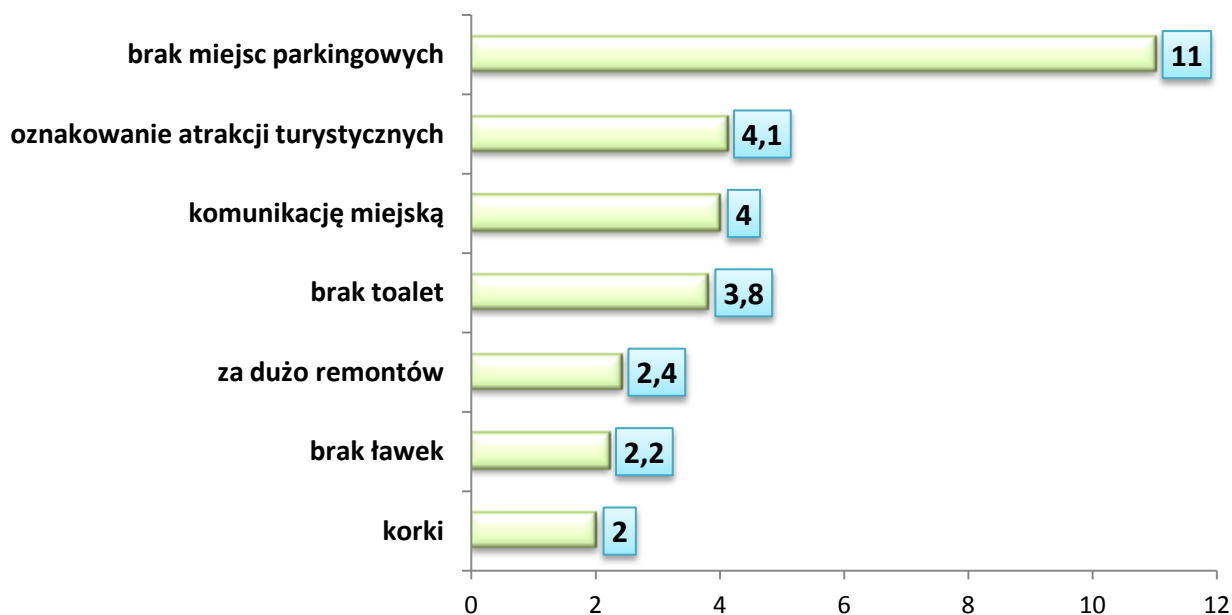
g) Powody szczególnego niezadowolenia respondentów z pobytu w Toruniu

Respondenci, zgodnie z kwestionariuszem udzielali odpowiedzi na pytanie *Co według Pana/Pani można poprawić w Toruniu, żeby turysta był bardziej zadowolony? Czy czegoś brakuje? Czy było coś, co szczególnie się Panu/Pani nie podobało?* Analizując odpowiedzi na to pytanie zauważamy trudności i problemy, na które turyści natykają się podczas pobytu w Toruniu, a których my – mieszkańcy możemy nawet nie dostrzegać. Pytanie ma formę otwartą, więc respondenci sami wskazywali napotkane przez siebie problemy, nie zaś wybierali z narzuconych przez badaczy możliwości odpowiedzi. Turyści mogli wskazać nieskończenie wiele odpowiedzi. Trzy pierwsze wskazania jako najważniejsze zostały poddane dalszej analizie. Ankieterzy notowali wskazania turystów dokładnie w kolejności ich pojawiania się. Dzięki temu możemy stwierdzić, które problemy otrzymały najwięcej wskazań, a które jako pierwsze przychodziły na myśl respondentom.

W 2013 roku badanie wykazało, że 63,8% ogółu respondentów nie potrafiło wskazać nic co należało by w Toruniu poprawić (w 2013 roku było 59,1%). Zdarzało się, że ankieterzy pod wpływem zachwyconych miastem turystów, zamiast trudności pojawiających się podczas pobytu w mieście wpisywali pozytywne odczucia związane z Toruniem. Praktycznie z roku na rok spada ilość osób mających uwagi dotyczące Torunia. Jedynie 36,2% ogółu respondentów potrafiło odpowiedzieć na pytanie o napotkane trudności bądź wskazywało wskazać rzeczy do poprawy (w 2013 roku było 40,9% ogółu).

Wykres 46 i 47: Powody szczególnego niezadowolenia turystów polskich i zagranicznych w 2014 roku (w procentach)

W Toruniu warto zmienić... (turyści krajowi)

W Toruniu warto zmienić... (turyści zagraniczni)

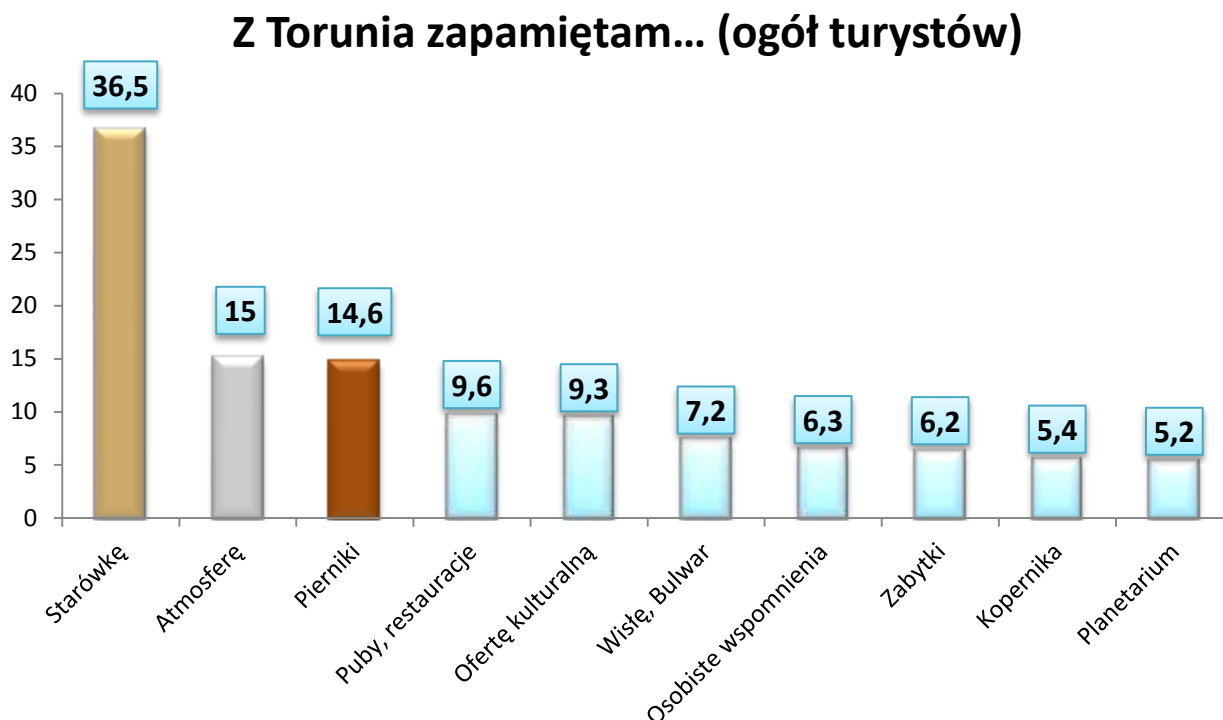

h) Elementy szczególnie pozytywnie postrzegane i zapamiętane przez respondentów

Toruń wywiera na swoich gościach ogromne wrażenie. 87,8% ogółu respondentów udzieliło odpowiedzi na pytanie *Co zapamięta Pan/Pani ze swojego pobytu w Toruniu?* (w 2013 roku 93,8% ogółu turystów odpowiedziało na to pytanie). W pytaniu otwartym ankietowani mają możliwość udzielenia nieskończenie wiele odpowiedzi. Do dalszej analizy brane są trzy pierwsze skojarzenia.

Skojarzenia związane z Toruniem i elementy wizerunku miasta zapamiętane podczas pobytu podzielić można na ogólne np. atmosfera, Starówka, restauracje, puby i kawiarnie, zabytki oraz na te bardziej szczegółowe, np. Pomnik Kopernika, pomnik osiołka – pręgierz, fontanna Cosmopolis czy Krzywa Wieża. Przy badaniu ankietowym analizowane są w jednakowym stopniu wszystkie wymienione przez turystów elementy: ogólne i szczegółowe, zaś poniższy wykres szczegółowo odzwierciedla ilość wskazań na poszczególne kategorie.

Nie zaskakuje fakt, że najwyżej cenionym elementem zapamiętanym przez turystów jest Starówka – więcej niż co trzeci respondent odwiedzający Toruń zapamięta zabudowę Starego Miasta (36,5%). Drugą najczęściej udzielaną odpowiedzią była atmosfera miasta (15%). Na trzecim miejscu pod względem ilości wskazań znalazły się pierniki (14,6%), na czwartym puby i restauracje (9,6%) i piątym ofertę kulturalną (9,3%). Wśród szczegółowych kategorii najwięcej wskazań otrzymały Bulwary nad Wisłą, Planetarium i pomnik Kopernika.

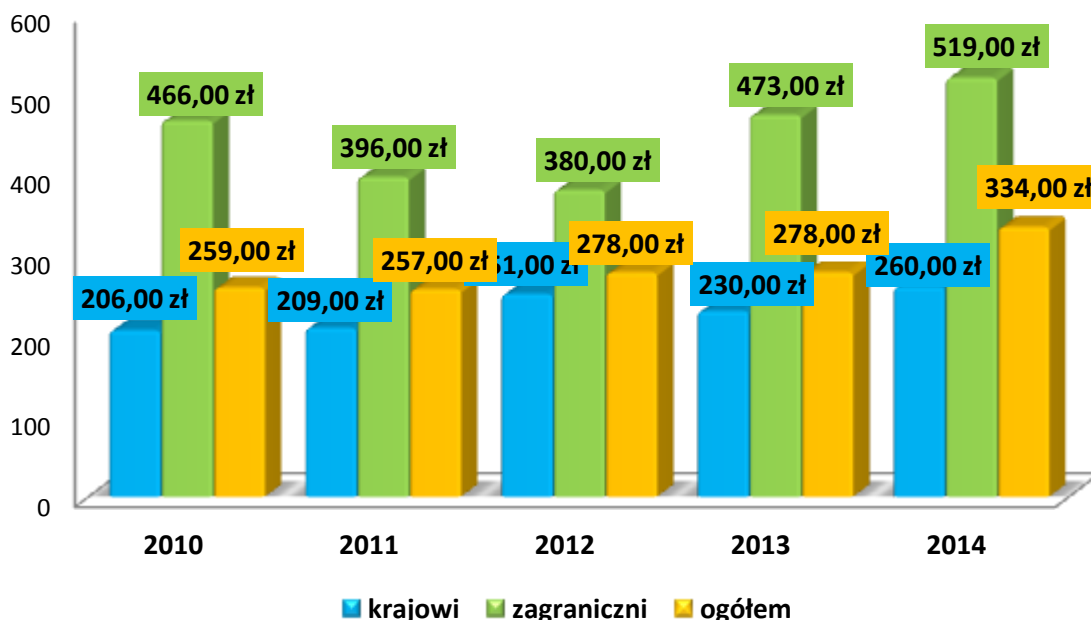
Wykres 48: Rozkład odpowiedzi na pytanie *Co zapamięta Pan/Pani ze swojego pobytu Toruniu?* (w procentach)

i) Szacunkowe wydatki turystów

Odpowiedzi na pytanie *Ile szacunkowo wydał Pan/Pani pieniędzy w czasie pobytu w Toruniu?* są bardzo cenne dla branży turystycznej i władarzy miasta. W 2013 roku w tym pytaniu nastąpiła zmiana w kwestionariuszu wywiadu. Do tej pory w odpowiedzi na to pytanie turyści wskazywali kolejno kwoty przeznaczone na nocleg, gastronomię, bilety wstępu, rozrywkę (kina, teatry, puby), komunikację (obejmując bilety MZK, taksówki, parkowanie) i pamiątki (pierniki, przewodniki, plany, albumy, widokówki). Często bywało, że respondenci mieli duży problem ze wskazaniem dokładnych kwot stąd zdecydowano się na zmianę pytania, tak by turysta podawał jedną kwotę, którą zdecydował się przeznaczyć na cały pobyt w Toruniu. Turyści zagraniczni czasem podawali kwoty w euro bądź funtach, które następnie były przeliczane według średniego kursu walut. W sytuacji, gdy respondenci dopiero co przyjechali do Torunia i tym samym nie zdążyli wydać jeszcze żadnych pieniędzy pytani byli o kwotę, jaką zamierzają przeznaczyć na cały pobyt. Do 2009 roku cyklicznie prowadzone badanie ruchu turystycznego dotyczące wydawanych kwot pieniędzy przez turystów niezmiennie wykazywało tendencje wzrostową: z roku na rok statystyczny turysta wydawał coraz więcej pieniędzy w Toruniu w 2009 (275 zł). W 2010 roku dobra passa się skończyła, gdyż średnie wydatki przeciętnego turysty spadły do 259 zł. Możemy stwierdzić, że rok 2011 nie przyniósł poprawy, jednak zła tendencja została zatrzymana – 257 zł. Natomiast w 2012 turysta

wydał w naszym mieście średnio 278 złotych. Zatem zauważalna była lekka tendencja wzrostowa. Ta tendencja została w 2013 roku utrzymana ponieważ wydatki ogólne pozostały na tym samym poziomie – 278 zł. W 2014 roku tendencja jeszcze się wzmocniła, co widać na wykresie poniżej.

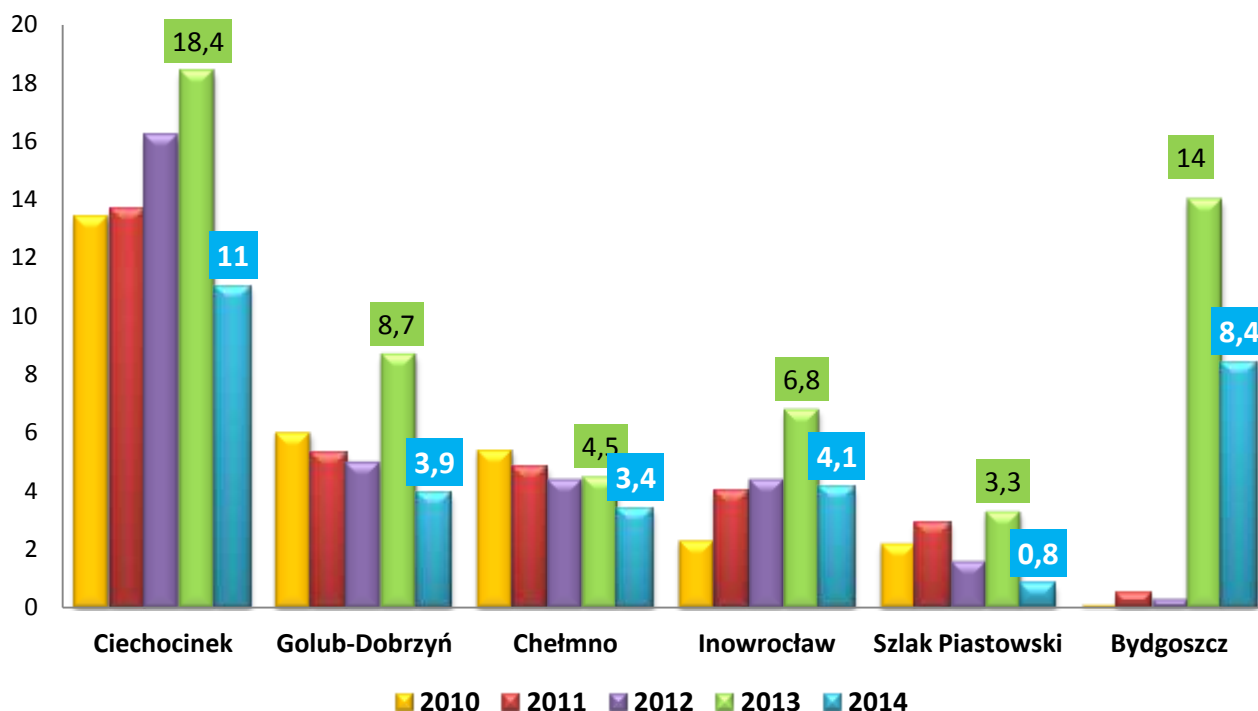
Wykres 49: Średnie deklarowane wydatki turystów w czasie całego pobytu w Toruniu w latach 2010-2014 podane w PLN

j) Okolice odwiedzane przy okazji pobytu w Toruniu

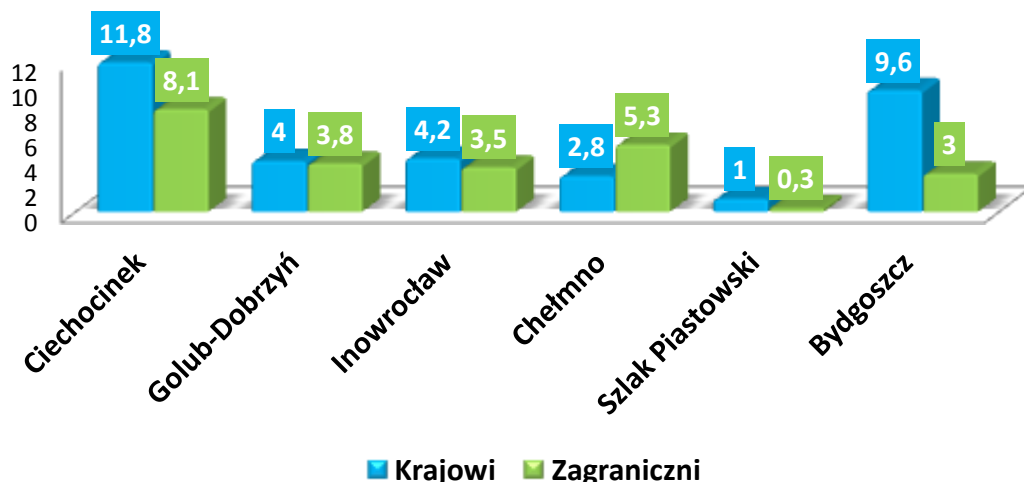
Turystom zostało zadane pytanie *Czy zwiedzał Pan/Pani okolice Torunia – Ciechocinek, Chełmno, Szlak Piastowski, Golub-Dobrzyń, Inowrocław, jeśli tak to jakie?* Zadane pytanie miało charakter pół-zamknięty, czyli część nazw miejscowości (Ciechocinek, Chełmno, Szlak Piastowski, Golub-Dobrzyń, Inowrocław, Bydgoszcz) było wymienione w ankiecie i rola turysty ograniczała się do wskazania tych odwiedzanych przez niego. O półotwartym charakterze pytania świadczył fakt, że w kwestionariuszu było przygotowane miejsce na dopisanie innych nazw miejscowości. W tym wypadku respondenci musieli wykazać się większą znajomością regionu by wskazać np. Chełmżę czy mniejsze miasta zakwalifikowane do kategorii „inne”. 25,6% ogółu respondentów wykazało zainteresowanie odwiedzeniem okolicy Torunia (w 2013 roku było 31,6% ogółu). W trakcie przeprowadzania wywiadu badani byli albo przed odwiedzeniem atrakcji w okolicy albo po. Jeśli respondenci jeszcze nie zwiedzali innych miejscowości, a jedynie zadeklarowali to ankieter domyślnie zaznaczał odpowiedź w kwestionariuszu na „tak”.

Wykres 50: Okoliczne miejscowości odwiedzane przez turystów w latach 2010-2014 (w procentach)

Co roku badanie wykazuje, że odwiedzający Toruń turyści zapytani o to, którą z okolicznych miejscowości odwiedziliby najchętniej najczęściej wskazują Ciechocinek. Zwiedzenie bądź chęć wybrania się do Ciechocinka zadeklarowało 11,8% krajowych i 8,1% zagranicznych turystów. Pewną ilość respondentów stanowią kuracjusze z Ciechocinka bądź Inowrocławia, którzy w trakcie turnusu w uzdrowisku odwiedzają Toruń. W tym roku po raz pierwszy Bydgoszcz jest miastem, które wzbudza drugie po Ciechocinku największe zainteresowanie wśród turystów i polskich i zagranicznych. Zaś Chełmno, Golub-Dobrzyń czy Inowrocław są bardziej popularne wśród odwiedzających Toruń Polaków.

Wykres 51: Odwiedzane okolice przez turystów polskich i zagranicznych w 2014 roku (w procentach)

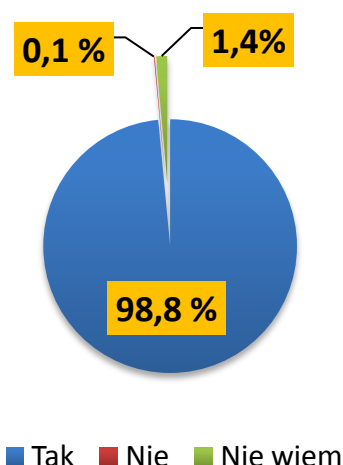

k) Rekomendacja Torunia jako destynacji turystycznej i deklaracja ponownego przyjazdu do Torunia przez respondentów

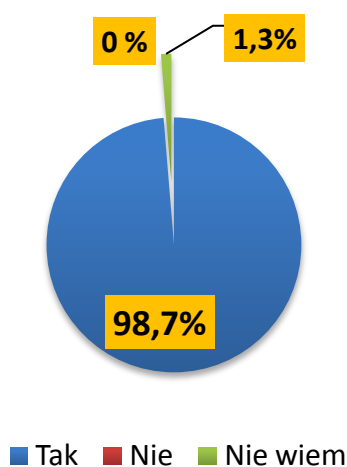
W kwestionariuszu ankietowym respondentom zostało zadane pytanie *Czy poleciliby Pan/Pani znajomym odwiedzenie Torunia?*. Zadowolony z pobytu w Toruniu turysta nie zachowa pozytywnych wspomnień tylko dla siebie, ale wrażeniami podzieli się także ze znajomymi i rodziną. Zachęci w ten sposób do przyjazdu do Torunia kolejne osoby. Pozytywnie spędzony w mieście czas przez turystów może zaprocentować skutecznym marketingiem szeptanym w kraju. Wyniki badania są dla Torunia bardzo pozytywne: wśród turystów polskich 98,8% poleci wizytę w naszym mieście swoim znajomym (w 2013 roku było 97,8%), zaś wśród gości zagranicznych polecenie znajomym Torunia jako miejsca wartego zobaczenia zadeklarowało 98,7% respondentów (w 2013 roku było 95,9%).

Wykres 52, 53: Struktura odpowiedzi na pytanie *Czy poleciliby Pan/Pani znajomym odwiedzenie Torunia?*

Czy polecilibyś odwiedzenie Torunia? (turyści krajowi)

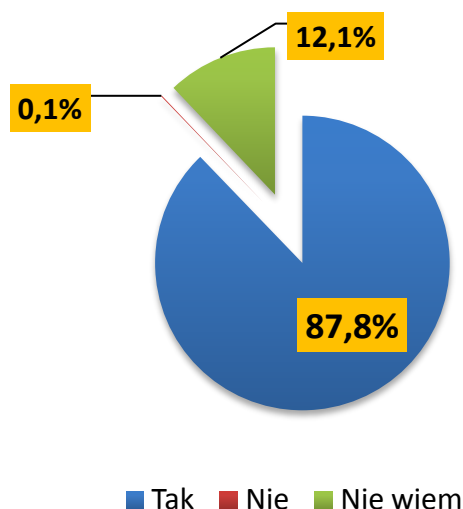
Czy polecilibyś odwiedzenie Torunia? (turyści zagraniczni)

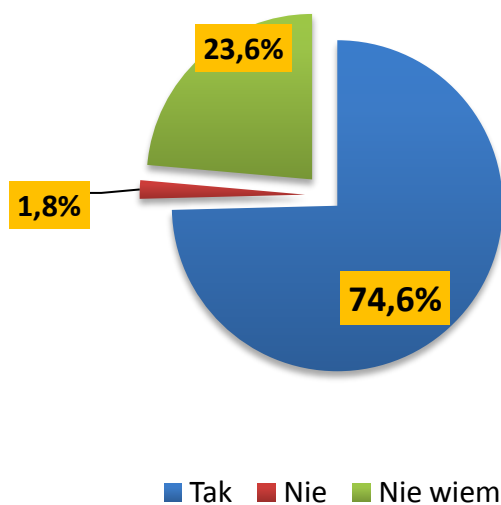
Respondenci odpowiedzieli również na pytanie *Czy zamierza Pan/Pani jeszcze odwiedzić Toruń?* Turyści krajowi jednoznacznie wyrazili taką wolę: 87,8% zamierza ponownie przyjechać do Torunia, zaś 12,1% nie miało zdania na ten temat. Obcokrajowcy rzadziej deklarowali wolę ponownego odwiedzenia miasta – 74,6%. Co czwarty zagraniczny respondent nie miał na ten temat zdania 23,6%.

Wykres 54, 55: Deklaracja ponownego przyjazdu do Torunia

Czy wrócisz do Torunia? (turyści krajowi)

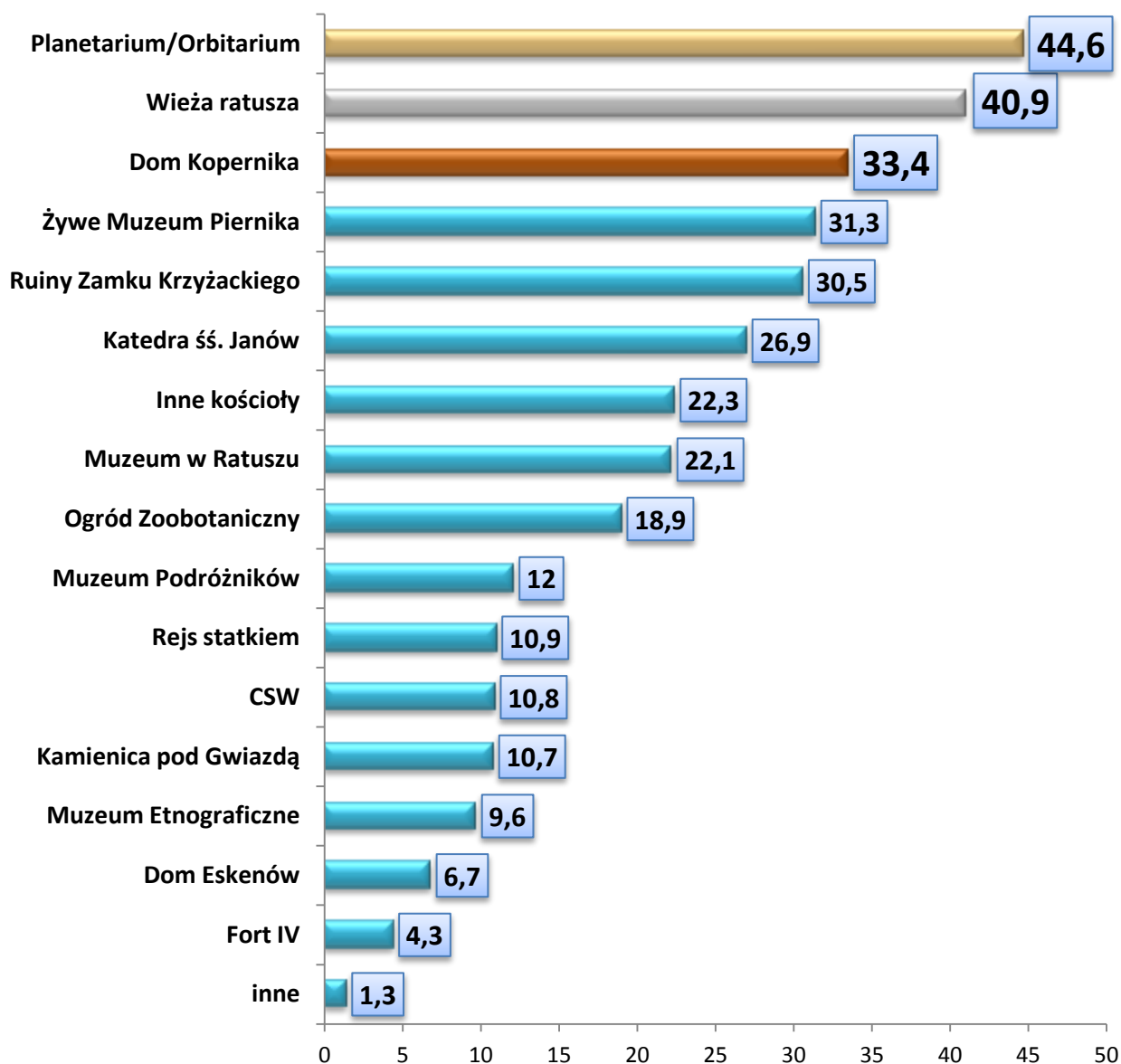
Czy wrócisz do Torunia? (turyści zagraniczni)

I) Ranking najczęściej odwiedzanych miejsc oraz zwiedzanych zabytków Torunia

Najtrudniejszym pytaniem w kwestionariuszu wywiadu jest przedostatnie pytanie, gdyż ze względu na swoją złożoną formę wymaga większego skupienia. Turysta proszony jest o wskazanie: atrakcji, z których skorzystał lub zamierza skorzystać; zabytków, które już zwiedził, zobaczył bądź dopiero ma taki zamiar; miejsc, w które skierował bądź planuje skierować swoje kroki odwiedzając Toruń. Respondent udzielając odpowiedzi wskazuje atrakcje z długiej listy zasugerowanej przez badaczy. Może również dopisać te obiekty, do których wybrał się, bądź dopiero ma taki zamiar, a które nie znalazły się wśród wymienionych. Tym samym respondent może wskazać nieskończenie wiele zwiedzanych obiektów. Pytanie to ma częściowo formę deklaratywną, gdyż turyści udzielali odpowiedzi na pytania w trakcie zwiedzania, gdy nie zdążyli jeszcze zwiedzić wszystkich atrakcji. Tym samym zaznaczali zarówno te obiekty, które faktycznie zwiedzili jak i te, do których planowali dopiero pójść. Dlatego też nie wiemy dokładnie czy respondent zdążył odwiedzić zadeklarowane w ankiecie atrakcje i zabytki. Tym można tłumaczyć fakt, że dane na temat odwiedzin przez turystów wskazanych przez nich obiektów nie są równoznaczne z danymi na temat ilości sprzedanych biletów w kasach np. muzeum. Przy udzielaniu odpowiedzi na to pytanie respondenci mieli możliwość wskazania wielu obiektów jednocześnie dlatego też podane procenty w wykresie nie sumują się do stu. Pierwsza część pytania dotyczyła obiektów z reguły biletowanych, do których turyści decydowali się wejść do środka. Respondenci proszeni byli o wskazanie obiektów, zabytków, które już zwiedzili, bądź do których planowali wejść wybierając z listy atrakcji podanej przez badaczy. Możliwości odpowiedzi były niemal takie same jak w pierwszej części pytania, z wyłączeniem obiektów z bezpłatnym wejściem oraz miejsc spacerowych niebiletowanych takich jak bulwar nadwiślański, Krzywa Wieża, fontanna Cosmopolis czy punkt widokowy na panoramę Starówki. Turyści mogli wskazać wiele odpowiedzi.

Wykres 56: Procentowy rozkład wskazań na zwiedzane zabytki wewnątrz w Toruniu w 2014 roku (w procentach).

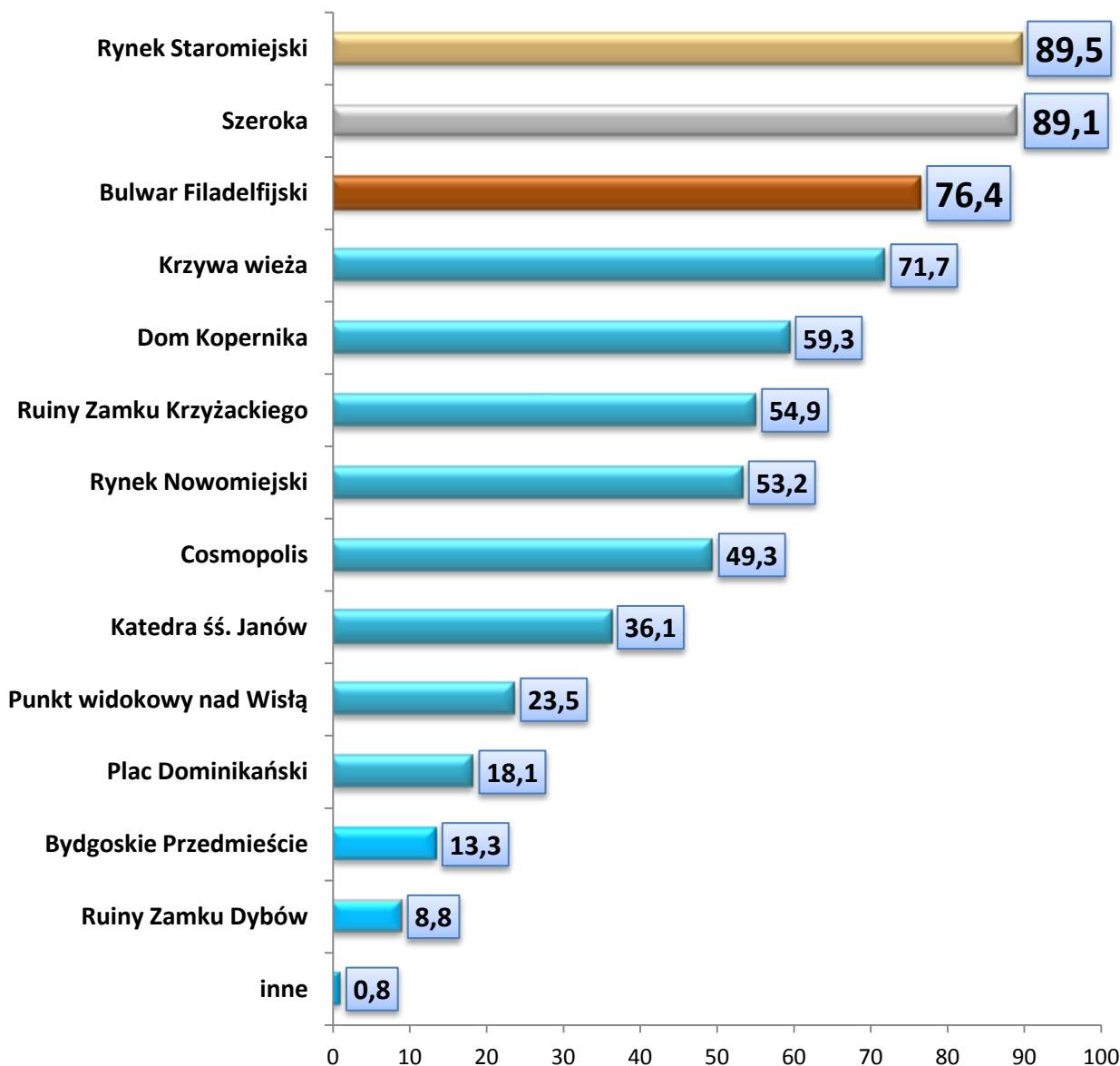

W tej części rankingu pierwsze miejsce utrzymało Planetarium do którego weszło bądź wyraziło taki zamiar 44,6% ogółu respondentów (w 2013 roku 55% i 1 miejsce). Na drugim miejscu pod względem ilości wskazań znalazła się Wieża Ratuszowa – 40,9% wskazań, a na trzecim miejscu Dom Kopernika 33,4%.

Najwięcej wskazań wśród obiektów zwiedzanych z zewnątrz otrzymał Rynek Staromiejski – typowało go 89,5% ogółu respondentów. Fakt, że większość wywiadów jest przeprowadzanych w okolicach Pomnika Kopernika, a tym samym w sercu Starówki niewątpliwie miał wpływ na wynik ankiety. Drugim pod względem ilości wskazań odwiedzanym obiektem jest ulica Szeroka – 89,1% wskazań, a miejsce trzecie to Bulwar Filadelfijski 76,4% wskazań.

Wykres 57: Procentowy rozkład wskazań na odwiedzane obiekty „z zewnątrz” w Toruniu w 2014 (w procentach).

Ostatnim pytaniem jakie zostało zadane respondentom była prośba o wymienienie 3 najlepszych ich zdaniem atrakcji w Toruniu. To pytanie zostało po raz pierwszy wprowadzone do kwestionariusza wywiadu w 2013 roku. Podobnie jak w poprzednich wykresach, ankietowany mógł wybrać

jednocześnie 3 atrakcje, więc wyniki nie sumują się do 100. Analizując to pytanie warto zauważyć, że wyraźnie najlepszą według turystów atrakcją Torunia jest Starówka. Pozostałe dwa miejsca w pierwszej trójce, to Bulwar Filadelfijski i Planetarium.

Wykres 58: Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie o najlepszą atrakcję Torunia w 2014 (w procentach).

10 NAJLEPSZYCH ATRAKCJI W TORUNIU W 2014 ROKU

